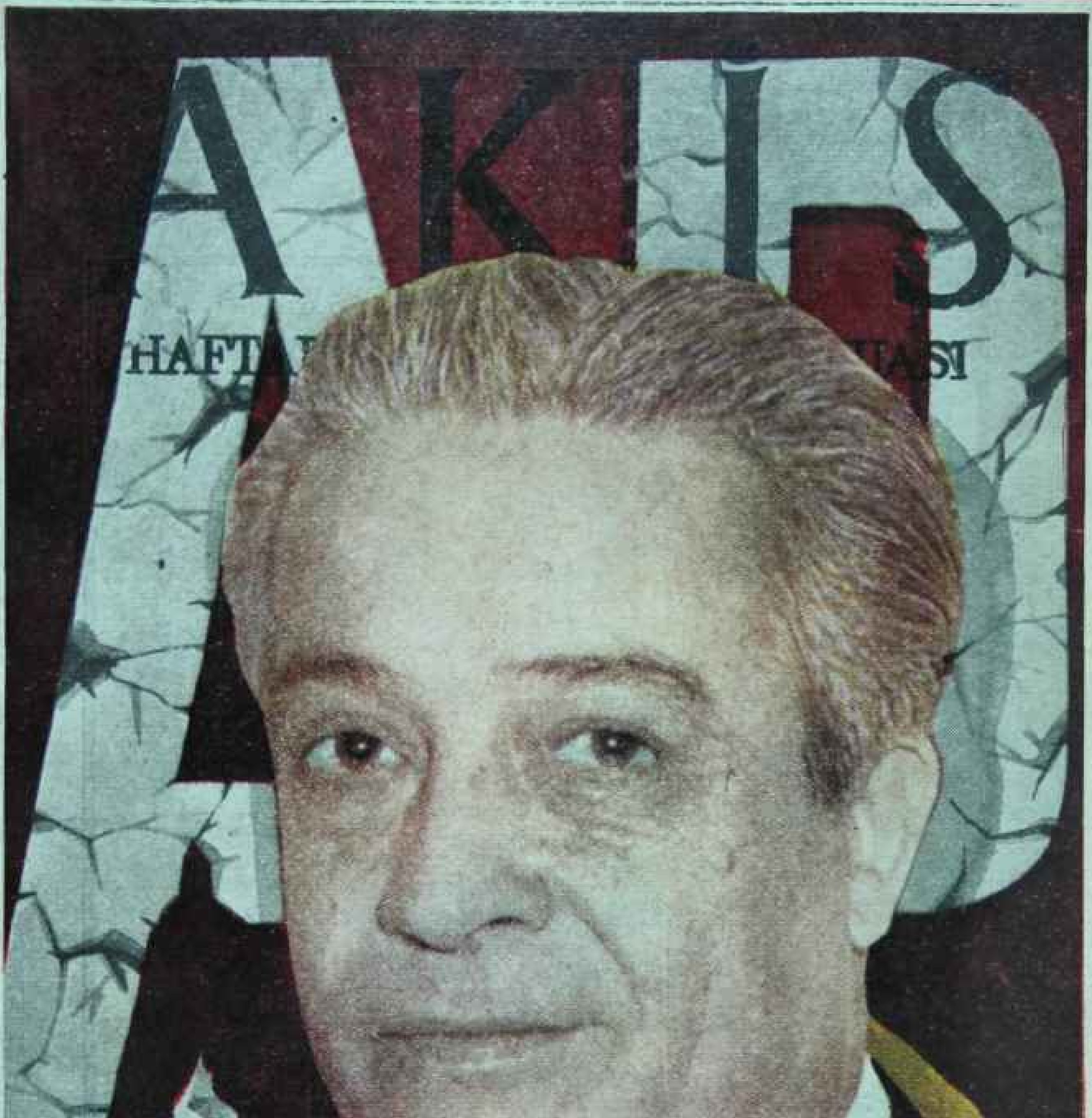
11 HAZİRAN 1962 SAYI : 4




# DIŞARDAN TÜRKİYE

Metin TOKER Batı Avrupa İntibalarının İlkini yazıyor



FİYATI : 1 LİRA




Basın - (A. 2548) — 341

# A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl : 9, Cilt : XXIV, Sayı : 415

Yazı İşleri:
***Rüzgârlı Sokak No.: 15***
***Tel: 11 89 92***
***P. K. 582 Ankara***

İdare :
***Rüzgârlı Sokak No.: 15***
***Rüzgârlı Matbaa***
***Tel: 10 61 96***

Başyazar:
**Metin Toker**

***AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü***
Mübin TOKER

***Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü***
Kurtul ALTUĞ

***Karikatür:***
TURHAN

***Fotoğraf :***
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

***Klişe :***
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasanına uymayı taahhüt etmiştir.

***Abone şartları:***
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

***ilân şartları :***
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

***İlân işleri :***
Telefon : 10 61 96

***Dizildiği yer :***
Rüzgârlı Matbaa

***Basıldığı yer :***
Milli Eğitim Basımevi
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih : 10.6.1962


Kapak Resmimiz

## Necmi Ökten

Tehlike çanını duyanlardan

## Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu hafta AKİS, birbirinden ilgi çekici ve her biri, zihinlerde mevcut bir suali cevaplandıran üç önemli yazı sunuyor.

Biz içerde kendimizi yerken ve burnumuzun ucunu dahi görmek için vakit bulamazken dünya umumi efkârı, bu umumi efkâra istikamet veren siyaset adamları, basın mensupları bizi nasıl görüyorlar? Bıraktığımız intiba nedir? Dışardan görünüşümüz nasıldır? Bize el uzatılacak mıdır ve nasıl uzatılacaktır? Bu suallerin cevabı, mecmuanın başındaki DIŞ ÂLEM kısmındadır.

DIŞ ÂLEM kısmının "Türkiye" başlıklı yazısı, bir ay boyunca Batı Avrupa memleketlerini gezen ve oralarda çeşitli temaslar yapan Başyazarımız Metin Toker tarafından hazırlandı. Bu temaslar, Türkiyede kritik günlerin yaşandığı bir sıraya tesadüf ettiğinden daha da alâka çekici oldu. Türkiyede cereyan eden hâdiselerin nasıl intiba bıraktığı, biz bu hâdiselerin tam ortasında bulunduğumuz için bizim tamamile farkettiğimiz bir husus değildir. Halbuki bugünkü dünyada tek başımıza değil, bir camia, Atlantik Camiası içinde, menfaatlerimiz ve endişelerimiz başkaları tarafından da paylaşılır halde yaşadığımızdan dolayı bıraktığımız intiba ziyadesiyle önemlidir. Metin Toker, yazısında işte bunları anlatmaktadır. Aslında bize dost olan, şahısbeşahıs dostumuzun çok bulunduğu bir camia içinde uyandırdığımız çeşitli tesirler şüphe yok ki bilhassa Ankarada ve umumiyetle her çevrede dikkatle göz önünde tutulacaktır. Kabuğumuzdan çıkmamız ve üzerinde dönüp durduğumuz kapalı çemberden kurtulmamız zamanının geldiği bu vesileyle şöylece bir hatırlanacak olursa AKİS, kendisini çok önemli bir görev yapmış sayacaktır.

Ya, Ankaradaki hava nedir? Hâdiselerin mahiyeti dış görünüşlerine ne derece uymaktadır? Başkent, daha ne kadar hükümetsiz kalacaktır ve kriz nasıl düğümlenecektir? Gerçekleşebilecek ihtimal veya ihtimaller hangisidir? Bir haftadır herkesin aldım kurcalayan bu konulara AKİS, YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdaki "Millet", "Hükümet", "A.P." ve hepsinden önemlisi "Haftanın İçinden" başlıklı yazılarıyla ışık tutmaktadır. İsmet İnönünün işi neden ağırdan aldığı, ne beklediği, çeşitli çevrelerin cereyanları bu yazılarda ve onları süsleyen çerçeveli fıkralarda hem etraflı şekilde anlatılmakta, hem de tefsirleri yapılarak berraklığa kavuşturulmaktadır. Gözler önüne serilen gerçeklerin bir takım kimseleri memnun etmeyeceği şüphesizdir. Ama, bu, gerçeklerin saklı tutulması için bir sebep değildir. Unutmamak lâzımdır ki gerçeklere sırt çevrilmesi, hele mevcut kuvvet ve temayüllere ters teşhisler konulması, memleketin sorumlu şahsiyetleri olarak Meclise gelenlerin hâdiselerin seviyesine çıkamaması bundan önce bir defa çok ıstıraba malolmuştur.

Şu anda memleketin sağlam kuvvetlerinin ve bilhassa Ordunun tutumu, niyeti, durumu nedir? Herkesin aklındaki bu üçüncü sualin de cevabı, YURTTA OLUP BİTENLER kısmının "Ordu" başlıklı yazısındadır. Bu yazı, pek çok kimsenin gözünü açacak noktaları ihtiva etmektedir.

Son zamanlarda Türk Silâhlı Kuvvetleri, bilhassa A. P. nin propaganda organları tarafından konu edinilmiş ve partinin müfritleri o yoldan kışkırtılmıştır. Gerçi daha o tarihlerde AKİS bu yayınların tamamile yalan olduğunu yazmış ve doğrudur diye bir hareket hattı tutturulursa neticenin hüsran olacağını hatırlatmıştı. Buna rağmen, A. P. nin idareci takımı, bizzat uydurduğu yalana en sonda kendi inananların safdilliği içinde telafisi kabil olmayan adımları atmış ve mukadder neticeyle karşı karşıya kalmıştır.

Zaten, çok kimse AKİS'in bu sayısını, isteristemez D. P. iktidarının son devirlerindeki, olacakları birbir haber vermiş bulunan AKİS'lere benzetmekten kendini kolay alamayacaktır. AKİS ne o zaman kehanette bulunmuştu, ne şimdi bulunmaktadır.

Zira, bindiği dalı kesen adama "Düşeceksin" demek kehanet değildir.

Saygılarımızla

AKİS

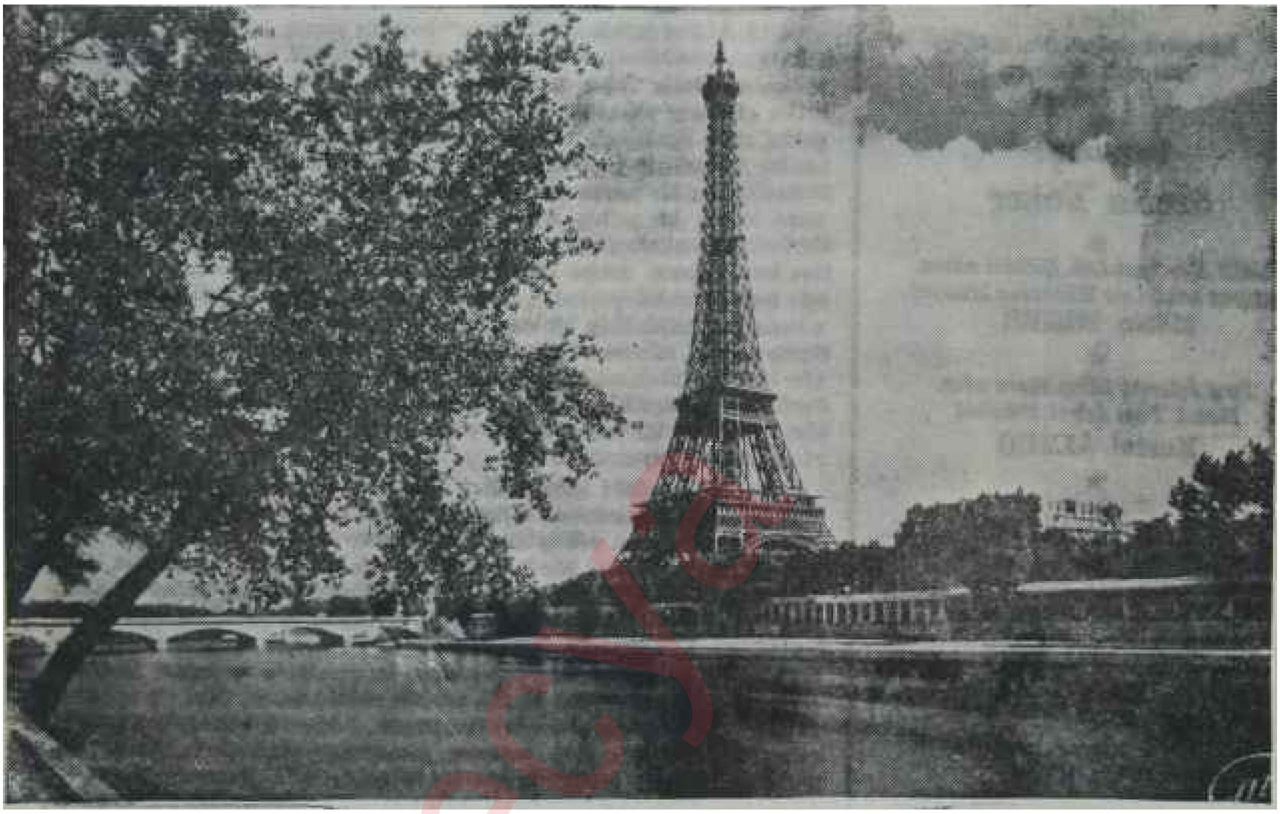
Cilt: XXIV, Sayı: 415

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

11 Haziran 1962

# D I Ş A L E M



Parisin Eiffel Kulesi ye umumi manzarası

*Kaynayan kazanın ateşi*

## Türkiye

### İçi bizi yakar! Ya dışı?.

*Bu yazı, 6 Mayıstan 6 Hazirana kadar Batı Avrupanın büyük merkezlerinde AKİS için hususi bir tetkik seyahati yapmış olan Metin Toker tarafından hazırlanan yazıların birincisidir. Bu yazıda olduğu gibi diğer yazıların her birinde bir ayrı ve müstakil konu ele alınacaktır. Yazılar, konularına göre mecmuanın çeşitli sayfalarında bulunacaktır. İlk yazı, bütün temaslardan edinilmiş intibaların bizim için en önemlisini, Türkiyenin dışardan görünüşünü anlatmaktadır.*

Michael King, pencereden görünen Holburn Meydanına bakıp biraz düşündükten sonra ileriye doğru **bir** adım **attı, küçük** odanın kenarında duran kitaplığa hafifçe dayandı ve:

"— Doğrusunu isterseniz benim intibaın, Türkiyenin otoriter bir idareye ihtiyacı olduğudur.." dedi.

Michael King, kendini bilen her ingiliz gibi uzun boylu, mavi gözlü, beyaz tenli, kırmızıya çalan sarı, bol saçlı bir genç adam. Bizim nazarımızdaki klâsik ingiliz tipine uymayan tek tarafı, belki, toplu sayılacak halde olması. Soyadındaki King -Kral- kelimesi, bir tevazuun işareti. Yoksa, bu kelimenin Emperor -İmparator- olması lâzım. Michael King, ingiliz basınının gerçek imparatorlarından Cecil King'in oğlu ve bütün dünyanın en çok satan gündelik gazetesi -tiraj: 5 Milyon- Daily Mirror'un fikri idarecilerinden biri. Küçük odasının penceresinden Holburn Meydanı görünen bina, **bir** haşmetli ada. Maliyeti, 10 milyon ingiliz lirası. -400 milyon türk lirası-. Babasından sonra imparatorluğun başına geçeceklerden olduğu için, çeşitli sahalarda bizzat ve bir gerçek ecir gibi çalışıyor.

Muhatabının yüzüne, "söylediğim doğru mu" der gibi baktı, sonra devam etti:

"— Tabii, cereyan edenleri yerinde görmüş değilim. Sonra, hâdiseler birbirini çok yakından takip ediyor. Kati bir kanaat sahibi olmak zor. Ancak, bana öyle geliyor ki istikrarsızlık ve karışıklıktan Türkiye otoriter bir rejimle çıkacaktır. Sizin görüşünüz, bu değil mi?"

Michael King'in dünya meseleleri, umumi politika ve İngilteredeki durum konusunda bir saatten fazla süren bir konuşmanın sonunda, bir

sual üzerine, Türkiye hakkında söylediği bu sözler Batı Avrupada bir umumi intibaın ifadesi. Dünya meseleleri, umumi politika ve tabii İngilteredeki durum genç basın imparatorunun tam manasıyla bilgi sahibi olduğu, üzerlerinde düşünmüş bulunduğu, tafsilat ve teferruatını bildiği konular, Türkiye, bir hususi vaziyet, Türkiyede Doğan Nadi veya Erol Semavi Arjantinin veya Sudasın, yahut Endonezyanın halini ne kadar biliyorsa, Michael King'in Türkiye hakkındaki bilgisi o.

Tabii, aradaki fark İngilterenin ve Fransanın, İtalyanın ve İsviçrenin büyük gazetelerinde dünyanın her bölgesi konusunda ihtisas sahibi kısım şeflerinin bulunması. Zaten Türkiye hakkındaki yazılar da ya onların kaleminden çıkıyor, ya onlar tarafından görülüyor. Ama onların da görüşü, esas itibariyle, daha büyüklerin daha sathi olan bu görüşünden çok farklı değil. 1962 yılının Haziran ayında, 1950 yılının Haziran ayında olduğunun aksine Türk Demokrasisi güven vermiyor şüphe uyandırıyor.

### Bir gerçek!

### Tadsızda olsa..

Önce, bizdeki bir zehabı düzeltmek lâzım. Dünya, Türkiyeyle meşgul delil. Zaman zaman bize öyle gelir ki Romadaki veya Paristeki, Londradaki ya da Washington'daki siyaset adamının, gazetecinin, hatta Sokaktaki Adamın Türkiyeyle alâkadar olmaması imkânsızdır. Türkiye, bu! Batı ile Doğunun tam hududunda. Atlantik camiasının muhafızı. Boğazların bekçisi. Atatürkü ve Reformlarıyla, son Demokrasi tecrübesiyle, geçirdiği İhtilâl ve yaptığı seçimle Türkiye ilgi çekmez de hangi memleket çeker? Bu, bizim kendimizin sevdiğimiz bir edebiyat. Batı Avrupadaki Sokaktaki Adamı bir yana bırakınız. Onun, dünya umurunda değil. O, sâdece kendini düşünüyor. Pek argo sayılmazsa pek âlâ denilebilir ki, "onun keyfi gıcır". Ama siyaset adamı ve gazeteci için de, mesafelerin kısalmış olduğu bugünkü devirde Türkiye binbir memleketten sâdece biri ve her halde en enteresanı değil. Türkiye hakkında yabancı gazetelerde pek az haber çıkması da bu yüzden. Londranın The Times'ı veya Parisin Le Monde'u gibi belirli zümrelere hitap etmeyen yayın organlarında, Türkiye adını mumla arayasınız ki bulaşınız. O da ya bir büyük karışıklık, ya bir felaket olduğu zaman. İnsanın "Aman, bizden hiç bahsetmeseler.." dememesi imkânsız.

Şüphesiz ki memleketler de, insanlar gibidir. Nasıl her insan için dünyanın mihveri kendisi ise memleketler için de durum aynıdır. Ama bu inançla, insanlar gibi memleketler de hatalıdır. Bilinmek, tanınmak, alâka çekmek, enteresan bulunmak herkesin değil, bazılarının mazhariyeti. Türkiyeyi, geniş kütleler ve ihtisas erbabının dışındakiler bakımından bu son sınıfa dahil etmek zor.

Bunun sebebi, basit. Artık dünyada sâdece göz kamaştırıcı hâdiseler, insanlar, hareketle" ilgi topluyor. Aya giden roket, Elizabeth Taylor, Prenses Sofyanın düğünü.. Bunlar, memleketleri damgalıyor. Umumi efkâr, Batı Avrupada kompartman kompartman. Bir edebiyat âlemi var. Türkiye orada yok ki.. Bir sinema âlemi var. Türkiye orada yok ki.. Bir sanat âlemi, bir ilim âlemi, bir kültür âlemi, bir endüstri âlemi bir ticaret âlemi, bir spor âlemi var. Türkiye bunların hiç birinde yok. Halbuki umumi efkâra, o kapılardan nüfuz ediliyor. Bizim "Af olsun mu, olmazsın mı", "İnönü mü, Gümüşpala mı", "Birinci Koalisyon mu, İkinci Koalisyon mu" konularının her hangi bir kimseyi alâkalandırdığı sanılıyorsa ve dünyanın gözünün Türkiyede olduğu zehabı besleniyorsa, hayal ediliyor demektir.

Hakkında pek muğlak bir fikir sahibi bulunulan, galiba karışık, her halde otoriter bir idareye muhtaç sıcak bir şark memleketi! Şu anla Batı Avrupa umumi efkârının nazarındadi Türkiye manzarası bunun dışında bir şey değil..

### Peşin hükümler ve delilleri

Aslına bakılırsa bu umumi alâkasızlığın pek fazla bir zararı olmasa da, alâka duyan kimselerin hatalı bilgiyle mücehhez olması asıl Üzerinde durulacak nokta. Türkiye kendini iyi duyarsa, Türk milletinin gerçek ruh haleli ve temayülü iyi bilinse, hâdiseler iyi değerlendirilse, Türk toplumunun gidiş istikameti yabancıların gözünde iyi çizilse evvelâ alâka duyan zümre, onu takiben daha geniş kütleler Türkiye ve meseleleri üzerine sempatiyle eğilecekler. Halbuki bu yapılmadığından dolayı içinde bulunduğumuz her karışıklık, karşılaştığımız her güçlük, yenmeye çalıştığımız her müşkil biri kendinden saymayan o topluluğun nazarında, kafasındaki bir peşin hükmün yeni delili yerine geçiyor. Böylece, itibar kazanacağımıza itibar kaybediyoruz.

Bilhassa anglo - sakson, ama onun yanında derece derece bütün Batı Avrupa Demokrasiyi her toprakta

## *Asıl İtibar*

*Bugün otoriter idare altında bir memleket için, Batıdan yardım almak imkânsız değildir. Hatta Batının, bu tarz rejimlere karşı zaman zaman aşırı yumuşaklık, uysallık gösterdim de doğrudur. Tabii, otoriter idarenin ilk şartı olan bir otorite oralarda mevcutsa.. Ama böyle bir "memleketin. Batıdan asla göremeyeceği bir şey vardır: İtibar. Hele otoriter idare otoritesizse de, Demokrasiye aşık olduğunu ispat etmiş bir milletin başına yerleşmeğe kalkmış da bir keşmekeş ve istikrarsızlığa yol açmışsa itibar gibi yardımı da yüz sene beklese yeridir.*

*Bu muamele sebepsiz değildir. Demokrasi, artık bir siyasi sistem olmaktan çıkmıştır. Demokrasi bir medeniyet seviyesidir. Demokrasi sorumluluk duygusuna sahip, hesaplarını uzun vadeli yapabilen, görüş açıları geniş politikacıların ve o kıratta politikacıları seçebilen milletletlerin işletebilecekleri, yürütebilecekleri bir rejimdir. Okuyup yazma bilen bir insan, okuyup yazma bilmeyen bir insanla nasıl güç arkadaşlık kurabilirse Demokrasiye sahip, memleketler buna lâyık olmayan memleketleri aralarına almayı asla kabul etmeyecekler, ona daima "taşralı akraba" muamelesi yapacaklardır. Zira herkes bilmektedir ki, bugünün dünyasında renk ve zenginlikten ziyade yaşama tarzı esasına dayanan milletler topluluktan vardır ve dahil olması en zor topluluklar bunlardır. Avrupa medeniyetinin parçası olan İspanya ve Portekizin bile hangi gözle görüldüğü hatırlanırsa. Türkiye için Demokrasiyi yürütemeyip ortada tek bir alternatif bırakmanın ağır vebali daha kolay ortaya çıkar.*

*Avrupa entegrasyonu, Müşterek Pazar, Beş yıllık plân, hatta Atlantik camiasındaki mevkiimiz.. Bütün bu topluluklar karşısında, şu andaki yerimiz eşiktir. Adımımızı içeriye mi atacağız, dışarıya mı?*

*Türkiyenin meselesi budur.*



Romanın meşhur meydanı
*Herkes kendi derdinde*

filiz vermeyen bir nebat saymakta devam ediyor. Demokrasi, bir ileri toplum düşenidir. Böyle bir vasat olmadıkça, demokratik rejim yürümez. Ama, vasat müsait de olsa Demokrasi ancak hristiyan dininin akideleri ve prensiplerine bağlı toplumların benimseyebilecekleri bir sistem, dir. Demek ki Demokrasi, pratik olarak Batı Avrupanın ve ondan çıkmış medeniyetlerin bir lüksüdür. Başka toplulukların buna heves etmeleri taklitçilikten ileri geçmez ve zaten de hüsranla neticelenmeye mecburdur.

Böyle düşünenlerden biri, Londranın kibar otellerinden birinin zarif kadınlarla hafif kadınların, ağır fikir adamlarıyla genç maceracıların akşamüstü dizdize bir kadeh içki içtikleri şık barında:

"— Türkiyede olup bitenler de, bunu göstermiyor mu?" dedi.

Kafalarda muhafaza edilen bu peşin hükümden dolayıdır ki bizim demokratik sistemi yürütebilmek için sarfettiğimiz gayretler 180 derecelik ters bir tefsire tabi tutularak demokrasinin işte yürümediğinin işareti addeliliyor ve bu sistemin bünyesinde bulunan, kendi toplumlarında tabii addedilen zorluklar "İşte, biz demedik mi?" sayhalarına yol açıyor. Beşer hafızası Batı Avrupada da nisyanla malûl olduğundan geride kalan yılların son derece açık, mânaları o sırada mükemmel anlaşılmış hâdiseleri bile kendilerini zamanla bu hatalı tefsirlerden kurtaramıyorlar.

Romada bir italyan gazetecisi, "Ama Demokrasi tecrübeniz 1960'da bir askeri ihtilâl ile iflas etmedi mi?" diye sormaktan geri kalmadı. İki sene içinde, Batı Avrupada, 1960 İhtilâlinin Demokrasiye karşı otoriter idare için değil, otoriter idareye karşı Demokrasi için girişilmiş bir hareket olduğu gerçeği unutulmuştur. Ancak bu hatıra tazelendiği zamandır ki, gazetesinin Romanın çeşme -heykelsiz ender meydanlarından birisine bakan idarehanesinde masasının başında oturan gazeteci:

"— Tabiî, o zaman bu ihtilâlin lehinde çok yazı yazmıştık. Biliyorum, biliyorum. Türkler, bu yüzden çok itibar kazandılar. Ama, insan bütün bu ihtilâlleri birbirine karıştırıyor.." dedi.

Tıpkı bunun gibi, bir yıl içinde sathı Batı Avrupalının zihninde mahiyetini değiştirmiş olan hâdise "14'Ier meselesi"dir.

### 14'ler efsanesi

Batı Avrupada, belki 14'lerin kendileri, ama daha muhtemeldir ki bu 14 talihsiz ihtilâlciyi bir vitrin gibi kullanıp arkada kendi gayeleri için çalışanlar Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinden daha başarılı netice akmışlardır. Hem de, bir kısım Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti memurunun Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine değil, bu vitrinin arkasındaki kuvvet hizmetinde çalışması sayesinde.. Bunların en azgın ikisi, çok geç ancak 22 Şubattan sonra Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına konuşmak yetkisinden mahrum bırakılmışlardır. Ama ikisi de Türkiyeye dönmemişlerdir ve görevli gönderildikleri yerlerde, şimdi görevsiz sürtmektedirler. 14'lerin kendilerine gelince, sâdece politika yapan ve istikbal için hayal kuran, siyasi kanaatleri "seçimsiz iktidar" olan kimselerin Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti memuru statüsüyle Türkiye Cumhuriyeti Elçiliklerinde tutulmaları, belki ellerinde olmaksızın Türkiyeye verdikleri tarifsiz zarar göz önünde tutulursa, aklın kolay almayacağı bir durumdur.

Ancak burada, bir noktanın belirtilmesi şarttır. Bu 14 emekli Türk subayı, ayaklarının altına malûm kaynakların sermeye hazır oldukları altından halıların üzerinden yürümeyi her seferinde reddetmişlerdir. Hiç bir zaman, o kaynaklar için çalışmamışlardır. Millî hislerine ve tabii kendi anlayışlarının çerçevesi içindeki vatanseverliklerine bir tozun zerresini kondurmamışlardır. Türkiyeye verdikleri zarar, zerresine sahip olmadıklarını Türkiyede herkesin bildiği bir tesir ve kuvvete sanki




5 milyon satan Daily Mirror
*Türkiye: Deryada bir damla!*

sahipmişler havasını bizzat ve propagandacıları vasıtasıyla yaymaya muvaffak olmaları, bu suretle zaten bulanık zihinleri büsbütün bulandırarak memleketin istikbali konusundaki bulutları arttırmalarıdır. Bunda da kabahatin kendilerinde, mi, yoksa onların 1960 Kasımında bir zaruretin neticesi olan statülerini, zaruret ortadan kalktığı halde, vesvese neticesi devam ettirtenlerde mi bulunduğu çok tartışma kaldırır bir konudur.

Bilinmesi lâzım gelen şudur kî, Türkiyede her hâdisede bir yeni ihtilâli haber veren gazete tefsirlerinin her birinin altında, 14'ler efsanesinin bir izi yatmakta ve Türklerin Demokrasiye lâyık olmadıkları peşin hükmünün bir delili olarak ta "Türkleri, bu 14'lerin düşündükleri sistem paklar" kanaati ileri sürülmektedir.

## İki kalantor gazete

Gerçekten, kudretli Le Monde'un sakin tavırlı, milletlerarası diplomasinin birinci sınıf siması, nüfuz sahibi direktörü Beuve - Mery, gazetesinin Boulevard des Italiens üzerindeki eski konak tarzı binasının ziyadesiyle geniş odasında konu Türkiyeye ait meselelere geldiğinde 14'lerin durumunu sordu. Aynı sual, hemen hemen aynı ifade tarzıyla Londranın itibarlı The Times'ının Türkiyeyle alâkalı başyazılarını yazan editörü Hodgkins'in ağzından, yeni binası yapılmakta olan gazetenin küçük ve dar odasında döküldü. Pariste büyük tirajı zengin ve sevimli Le Figaro'nun sahibi Pierre Brisson'un Michelin rehberinin iki yıldızlı lokantası Laurent'ın hususi bir odasında verdiği yemekte bulunan fransızlar da 14'lerin Türkiyede iktidarı ele geçirmelerinin ihtimal derecesini ciddi ciddi ve meraklı meraklı sordular. Türkiyede yaşayanların 14lerin bir tesire, kudrete ve iktidarı ele geçirme şansına sahip olduklarını ancak Le Monde'u, The Times'ı veya Le Figaro'yu okuduklarında öğrendikleri kendilerine söylendiğinde Beuve - Mery de Hodgkins de Brisson ve fransız davetlileri de -aralarında, Türklerin dostu Massigli de vardı- şaşmaktan kendilerini alamadılar. Ancak bu temaslarda, sohbet daha koyulaştıktan sonra, bir başka fransız gazetecisi:

"— Ama, Türkiye Elçiliğinin Basın Bültenlerinde bu hava bulunur, bu edebiyat yapılır, bu istikamette haber ve tefsirler daima verilirse bizim böyle bir kanaate sahip olmamamız kabil midir?" demekten kendini alamadı.

İşin kötüsü şudur ki, o propaganda neticesi Romanın, Barisin ve Londranın tesirli çevrelerine yerleşen tek kanaat bundan İbaret değildir.

**Kulağa Küpe**

## *Fesupanallah*

*Biz Basın, kendimizi hep hafif buluruz ya.. İşte İngiliz basınından bir hikâye.*

*İnönü, Kabinesinin istifasının ertesi günü. The Timur'daki başlık: "Trouble in Turkey = Türkiyede karışıklık". Bu da, The Daily Telegraph'ınki "Turmoil in Turkey = Türkiyede kaynaşma."*

*Bir ingiliz gazetecinin, kabine istifalarının Türkiyede değil de batı memleketlerinde vukua geldiğinde de aynı tarz başlık arın kullanılıp kullanılmadığı sorusuna verdiği cevap:*

*"— Canım, bizim meslekte başlık atma sanatını bilirsiniz.. Trouble in Turkey, Turmoil in Turkey.. T ve T. Hem göz için, hem kulak için ahenkli. O yüzden kullandık!"*

*İnsan, Holanda olmadığına yanıyor, öyle ya, bu mantıkla başlığı şöyle atacaklardı: "Happiness in Holland = Holandada saadet".*



Feridun Cemal Erkin
*İnsanlar konuşarak anlaşır*

## Nötralizm hikâyesi

Batı Avrupada bir Türkü, kendisine 14'lerden bahsedildiğinde güldüren nokta hepimize üniformalar giydirip trampet ve boru çaldırtmak, birbirimize "beg" diye bitap ettirtmek, marşlar söyletip gösterişli törenler tertipletmek, Üniversiteden geçmek, Bâbıâliden geçmek, Parlamentodan geçmek gibi kestirme yol heveslerini meşhur paramiliter Ülkü ve Kültür Birliği teşkilâtıyla taçlandırmak üzereyken hayallerinin altında kalan hizbin sağcı değil solcu, ırkçı değil sosyalist, gerici değil ilerici diye bilinmesidir. Albay Nasır ile Albay Türkeş arasında bir de paralel kurulunca Türkiyenin her an nötralist politikaya kayacağı zehabının zihinlerde doğması bir an meşelesi olmuştur. Kaldı ki, 14'ler kampanyasını ihtimal ki 14'lerin bile rızası hilâfına, ama meharet ve başarıyla yürüten tecrübeli kriptolar aralarında sakallı Aslan Humbaracı da vardır- iki laf arasında daima, bu yeni iktidarın amerikan kapitalizmine ve emperyalizmine karsı Türk milliyetçiliğinin bayrağını açacağını, blokların arasında yer alacağını belirtmekten geri kalmamışlardır.

Son aylarda Türkiyeye gelen ve hadiseleri ancak yerinde, gözleriyle gördükten sonra rahatlayan Norstad, Stikker veya Christansen gibi şahsiyetlerin niçin ilk başta, kafalarının gerisinde böyle bir endişeye yer vermiş olduklarının cevabı Batı Avrupadaki bu gayretlerde saklıdır. Gerçi Fransanın zarif Dışişleri Bakanı Couve de Murville Quai d'Orsay'in goblenlerle süslü odasında kendisinin şahsen böyle bir ihtimali asla varit görmemiş olduğunu belirtti ama Türkiyeye yardım işinin çok taraflı bir iş olduğunu ve NATO'nun kararlaştırdığı Consortium'un da bugünden yarına hemen faaliyete geçemeyecek kadar muğlak bir mekanizma sayılması gerektiğini havlatmaktan geri kalmadı.

İngiliz Hariciyesinin daima beraberinde seyahat ettiği patronu Lord Home'dan daha rahat konuşmak imkânına sahip uzun boylu, rahat tavırlı, nüfuzlu sözcüsü Büyük Elçi John Russell de bir kaç gün sonra Londrada, latife yollu, bugünkü sıkışık durumunda İngilterenin Türkiyeye krediye nazaran nasihati daha kolay verebileceğini belirtti.

Bütün bunlar, yâni bir yanda Türkiyede karşılaştığımız gerçek ve tehlikeli güçlükler, bir yanda bunların iyi niyetle de olsa zaman zaman ters İstikametteki tefsiri, bir yanda Batı Avrupalının kafasındaki "bu Türkler, Demokrasi için değillerdir" inancı

# Olur mu, ya ?

Avrupanın üç büyük merkezi var: Roma, Paris, Londra. Avrupanın üç büyük merkezinde üç Büyük Elçiliğimiz elçi bekliyor. Romaya Fuat Bayramoğlu, Parise Bülent Uşaklıgil tayin edilmiş bulunuyor. Her biri, bir yıldan fazla zaman boş kaldıktan sonra.. Dışişlerinde işler pek yavaş yürüyor olmalı ki, bu Büyük Elçiler de bulundukları yerlerden derlenip toplanıp -biri Tahran, öteki Washington- görevleri başına teşrif edememişlerdir. Londraya gelince, oraya henüz bir aday düşünülmemiştir bile.. Eee, Feridun Cemal Erkin İngiliz başkentini terkedeli şunun şurasında henüz kaç aycık olmuştur ki? -Üç aydan fazla!- Hele aradan bir sene geçsin. Hele MacMillan da, tıpkı General de Gaulle gibi "Bir Fransanın bulunduğunu unuttunuz" diye serzenişe başlasın..

Eğer Büyük Elçilikleri elçisiz idare etmek imkânı olsa, yahut oralarda münasebetleri geniş, şahsiyetleri kuvvetli, kordiplomatik içinde kendilerine mevki yapmış maslahatgüzarlarımız bulunsa insan gam yemeyecek. Ama bu hususiyetler, bizim kârımız olan hususiyetler değildi". Romada, Pariste ve Londrada hemen hiç kimseyi tanımayan, kendi derecelerindeki yerli ve yabancı diplomatları dahi ancak başkalarının kokteyllerinde gören maslahatgüzarlarımız Büyük Elçileri sâdece bir tek yerde doldurmuşlardır: Büyük Elçi ikametgâhlarında.. Zira, İlk işleri oralara taşınmak olmuş ve san işleri de bundan ibaret kalmıştır. Düşünmek lâzımdır ki Romada, Pariste ve Londrada Türk temsilcileri, hatta bazen merkezden aldıkları talimatla Dışişleri Bakanlarını görmek istediklerinde güre göre bu Bakanlıkların ikinci, çok zaman da üçüncü sınıf adamlarını görebilmektedirler. Bunda ne şaşılacak bir nokta vardır, ne de bu, sâdece bizim maslahatgüzarlarımızla alâkalı bir muameledir. Hariciye mesleği, belki de derece ve payenin en ziyade geçtiği, gözetildiği, dikkate alındığı meslektir. Bir Büyük Elçinin sâdece sıfatı, pek çok kapının açılmasına yetmektedir.

Belki şaşan olacaktır, ama tecrübesiz -ve doğrusunu isterseniz, iç politikadaki tecrübesinde patavatsız- Muharrem İhsan Kızıloğlu tecrübeli geçinen çok profesyonel hariciyeciden fazla başarıyı. Vatikanda pek lift göstermiş, münasebetler kurmuş, kendisine mevki yapmıştır.

Hem, uzun söze ne hacet: Büyük Elçiye İhtiyaç bulunmasaydı, kim büyük elçilik kurardı ki?. Kaldı ki, bugünün konjonktürü içinde Türkiyenin ciddi temsilciye ihtiyacı bir değil, bindir.

Bonn'da da Büyük Elçi bulunmadığına göre, Batı Avnıpanın Türkiye için haritada yeri silinmiş olmalı. Ama, korkulur ki Batı Avrupa Türkiyeyi silmiş olsun!



Elçi bekliyen boş masa

*Talibi çok, adamı yok*

ve nihayet şişirilen müşahhas 14'ler balonu bize karşı şu anda dışarının tutumunu ingilizlerin meşhur politikasına bağlamıştır: "Wait and See = Bekle ve Gör."

## Anlayış ve ötesi

Türkiyenin, bugünkü haliyle dışarıya ve bilhassa müttefiklerine huzur ve güven verdiğini söylemek imkânı yoktur. Hatta tamamile aksine, manzara oradan aslına nazaran dahi daha karanlık ve kötümser görünmektedir. Avrupa Yunanistana kadar büyük ve gerçek bir kalkınma sağlamışken Türkiyenin, bir türlü çâre bulamadığı dertleri, sıkıntıları ve meseleleriyle bu kapalı ailenin arasına girmesi kolay değildir. Ama, Batı Avrupada Türkiyeye karşı bir hususi düşmanlık, kötü niyet asla yoktur. Hatta tamamen aksine, demokratik bir yolda sağlam adımlar* la ilerlemeye başladığımızdan itibaren, tıpkı 1950 dönemecinde olduğu gibi evvelâ şaşkınlık ve hayrete yol açacağımız, onun hemen arkasından çok sempati ve destek toplayacağımız muhakkaktır. Mesele, kendi kalkınmamız, kendi refah ve saadetimiz için önce kendimizin, elimizden geleni iyi niyetle, samimiyetle ve gayretle yaptığımızı göstermemizdir. Yerleşmiş kanaatlerin bir anda düzeltilmesi elbette ki kabil olamaz.

Buna rağmen meselâ Feridun Cemal Erkinin Dışişleri Bakanı olurken Londra ve Pariste yaptığı temaslar, İngilterenin ve Fransanın bize karşı davranışlarını hemen İliştirmiştir. Mesele, dostlarımıza inandırıcı deliller vermektir.

Türkiyenin siyasi meselelerini gayet iyi anlamış olan ve Türkiyedeki tek parti sisteminin, daha başlangıçtan itibaren çok partili sisteme geçmek için bir basamak olarak düşünüldüğünü görmüş bulunan, 1950 dönemecinde gösterdiğimiz başarıyı "Les Partis Politiques=Siyasi Partiler" kitabında dünya ilim âlemine, Paris Siyasi tümler Okulunda ise talebelerine misal diye gösteren Maurice Duverger meşhur Quartier Latin'deki yeni ve yüksek binalardan birinin tepesindeki evinde:

"— İtiraf ederim ki, son hâdiseleri iyi takip etmek ve değerlendirmek fırsatını bulamadım. Bildiğim, Demokrasi yolunda çok güçlüklerle karşılaştığınızda. Ama, bu yolda başarıya ulaşacağınızın delillerini bize ancak siz, kendiniz verebilirsiniz. Bu, Türkiye için değil, az gelişmiş memleketlerin batı usulleriyle mi, doğu usulleriyle mi daha iyi kalkınabileceği sualine cevap arayan bütün dünya için tecrübelerin şüphesiz ki en kıymetlisi olacaktır " dedi.

# Millet

## Buhranın temeli

İnonünün istifasından bu yana, bitirdiğimiz haftanın sonunda dokuz gün geçmiş bulunuyordu. Bu dokuz gün, Hükümet görev basındayken tenkit oklarını temelden ziyade üzerindeki gecekonduya tevcih edenlere daha iyi ve derin düşünme fırsatı verdi. Belki de bu yüzdendir ki haftanın sonunda İsmet İnönü, bir ara tamamile zahiri sebeplerle kaybetmiş olduğu prestiji yeniden kazandı ve en ziyade taraflı düşünenler bile onun, elinden gelen her şeyi samimiyetle ve iyi niyetle yapmış olduğunu kabul etti.

Gerçekten, iki kanatlı bir koalisyonun bir kanadına İnönünün "Söz bir, Allah bir" prensibi hâkimken öteki kanatta Gümüşpalanın "Bugün söylersin, yarın yalarsın" tezi hakim olunca Hükümet işlemez hale düşmekten kurtulamamıştır. Zira hükümet etmek, İnönünün nazarında, bir sözü çok dikkatli söylemek, ama onu söyledikten sonra da geri dönmemektir. Zira söz, bir fikrin ifadesi olduğu zaman kıymetlidir. Lâf diye söylendi mi, hükümet etmenin birinci şartı olan istikrar ve inan elbette ki ortadan kaybolacaktır. Birinci Koalisyonun başına gelen de bundan başka bir şey değildir. Bu koalisyonun bütün devamı süresince İnönü ne demişse onu yapmış, Gümüşpala ise tam aksine, ne demişse onu yapmaktan caymıştır. Belki de, bir büyük hüsranla kapanmış olan Menderes Mektebinin yamakları, partisi içinde kendisine akıl hocalığı ettiklerinden dolayı.. Gerçekten, D. P. nin demokratik yoldan çarketmesinden sonra had şeklini alan İnönü - Menderes mücadelesinin birincinin ezici galebesiyle son bulmasının en büyük sebebi C, H. P, Genel Başkanının bir devlet adamı, D. P. Genel Başkanının ise bir akl-ı evvel politikacı gibi davranmalarıdır. Menderes, verdiği bin vaadden bir tekini tutmamış, her seferinde karşısındakileri aldattığını sanarak ellerini uyuşturmuş, fakat bir gün dünyanın başına yıkılması üzerine altında kalmıştır. Buna mukabil İnönü, tam bir fikir namusu ve silsilesi göstermiş, tutumunu -bazen, yanındakilerin bile asabını bozan bir soğukkanlılık ve efendilikle- hiç bozmamış, ama sonda memleketi badireden kurtarmıştır?"



**İsmet İnönü Çankayada evinin bahçesinde dinleniyor**

*Pusulayı şaşırmayan adam*

Gümüşpalanın af konusundan 22 Şubat mesullerine, kalkınma konusundan köy yollarına, devletçilikten liberal ekonomiye bir dediği bir dediğini asla tutmamıştır. Ama bundan da hayret vericisi, Gümüşpala bir gün evvel söylediğini bir gün sonra, hem de gözlerin içine baka baka bilmezlikten gelmekte fütur etmemiştir. Bunun en şaşaalı delili, 22 Şubat mesulleri konusundaki davranışıdır. Gümüşpala o gece İnönüye, âsi subayların istedikleri tavizin verilmesini rica etmiş, korkusundan ne yapacağını şaşırmış, İnönü "Hepsini emekliye ayıracağım, ama kan dökülmezce cezalandırılmamaları için Meclise gideceğim" dediği zaman "Bunu simdi açıkça söylemekte ne mana var? Bırakın, emekliye de ayrılmayacaklarını sansınlar.. Sonra, ayırırız" diye akıl öğretmiştir. Ama, başka kumaştan yapılı İnönü bunu şiddetle reddetmiş, Gümüşpala da "Peki" demiştir. Aynı Gümüşpala, İnönü Mecliste o gecenin hikâyesini anlattıktan sonra bir af teklifi getireceğini söylediğinde kendisini alkışlamıştır. Ama, aradan bir müddet geçince aynı İnönüye, hem de yazılı olarak "22 Şubat mesullerini affetmek niyetinde olduğunuzu gazetelerden öğrenmiş bulunuyorum.." de-

mekten çekinmemiştir. Sadece Gümüşpala değil, Koalisyonun bütün bir kanadının sözcülerinden yayın organlarına her temsilcisi yalan ve dolanı, hileyi ve fesadı, iftirayı ve şantajı -Bk. Zafer, Son Havadis, Yeni İstanbul siyaset felsefesi haline getirince, asılsız olduklarını bildikleri hususisin gözlerini kırpmadan, doğru diye yazıp söyleyince ipler ikopmuştur ve bu ipin aynı iki uç arasında bir daha bağlanması sureti katiyede imkânsızdır.

Söyle bir tecrübeye şüphesiz ki lüzum vardı. Ama bir tecrübeden sonra aynı hata işlendi imi, onu işleyene devlet adamı değil, deli derler.

## Hükümet

### ... son çarşambası

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, sabahleyin Başbakanlık görevlisi İsmet İnönünün Çankaya Köşküne çıkıp Cumhurbaşkanına Kabine çalışmaları hakkında bilgi verdiği gün bir doğru haber başkentin siyasi çevrelerini dolaştı. Haber, önce bir teşhis koyuyordu: İnönü Kabine için temaslarında işi ağırdan almaktadır. Zira Parlamentodaki dalgalanmaların durulmasını ve durumun berraklaşmasını beklemesi zarureti vardır. Gruplaşmalar belli olmadıkça her hangi bir koalisyon denemesine girmek hem beyhudedir, nem de zararlıdır. Şu anda ortada bir tam parti -C.H.P.- var; bir de dağılmış ötekiler.. Kimler nerede toplanacaktır, önce o bilinsin.

Fakat haberin alâka çekici kısmı, ikinci tarafı oldu: İsmet İnönü Çarşambaya kadar kati neticeyi alacak ve o gün Cumhurbaşkanına kararını bildirecektir.

Haftanın sonunda, bu haberi duyan çok kimse mukadder suali muhatabına sormamazlık etmedi: Peki, 1-nönü Kabineyi kuramayacağım söylerse ne olacak? Gerçi bu sual çok soruldu ama. bir cevap veren çıkmadı. Aslına bakılırsa, ne olacağı tamamile meçhuldür. Her halde, başkentin en iyimser şahsiyetleri ve çevreleri dahi, İnönü Kabinesini rahatsız etmek için el altından çevirdikleri bütün manevralar boyunca yüreklerinde muhafaza ettikleri ümide rağmen şimdi, Hükümet Buhranının parlamenter usullerle başka yoldan halledilemeyeceğini tamamile anlamış durumdadırlar. Her şey göstermektedir ki Ragıp Gümüşpalanın Cumhurbaşkanı Cemal Gürselle görüştükten sonra "Sayın Cumhurbaşkanıyla, Kabineyi kurabilecek çeşitli isimler üzerinde durduk" dediği günden bu yana köprülerin altından pek çok su akıp gitmiştir.

Beliren gerçekler

"Biten hafta içinde, bir tek gerçek ortaya çıktı: C. H. P. nin A. P. ile, bugünkü haliyle, ne ikili bir yeni koalisyon denemesine gitmesi ve ne de onun katılacağı bir koalisyona girmesi ihtimali vardır. Böyle bir teşebbüsü C. H. P. ye kabul ettirtmeye İsmet İnönünün kudreti dahi kâfi değildir. Zaten, doğrusu istenilirse, İsmet İnönünün de bu çeşit bir arzusu bulunmadığı bilinmektedir. Bu bakımdan, ırkçıların elindeki Ragıp Gümüşpala partisinin bir hükümet topluluğu içinde yer bulması fiilen imkânsızdır. Zira, altı aylık tecrübe göstermiştir ki A. P. bir ciddi ve müstakar partner olmaktan uzaktır ve başta Başkanı, her ayrı rüzgâra bel vermektedir.

- Bu gerçek ortaya çıktığında İsmet İnönünün haftanın ortasında Osman Bölükbaşı ve Necmi Ökten -biri C. K. M. P. den, öteki A. P. den ayrılan bir bağımsızlar grubunun başındadır-, haftanın sonunda da C. K. M. P. adına Hasan Dinçer, Y. T. P. adına Ekrem Alican ile yaptığı temaslar önem kazandı, alâka topladı. Resmen yapılan açıklamala göre Dinçer ilk konuşma-



CHP. Lideri İsmet İnönü C.H.P. nin son Grup toplantısına geliyor

*Dananın kuyruğumun koptuğu yer*

## Haftanın İçinden

# Realist Olma Zamanı

**Metin TOKER**

Şu anda, sâdece tek partisi olan bir Demokrasiyle karşı karşıya kalmış bulunuyoruz. C. H. P. nin dışındaki siyasî teşekküllere, batılı manasıyla Parti adını vermek artık sâdece güç değil, tamamile imkânsızdır da.. Bunlar, bir takım kimselerin yanyana geldiği, başı vs sonu olmayan, her çeşit fikir birliğinden mahrum, kapkaççı topluluklardan ibarettir. Bünyelerindeki mikroplar, her birini tedavisi kabil olmayacak şekilde zedelemiştir. Mukadder âkibetleri, ölümdür. İç siyaset hayatımızda kendimize milletçe, bir çıkış yolu ararken, bu ciddi gerçeği görmemek başı kuma sokmak demektir.

Vardığımız bu neticede, şaşılacak bir taraf aramak lüzumsuzdur. Tıpkı askerlik sanatında olduğu gibi politikada da, bir hareketin başında düşülen stratejik hata, tesirlerini hareketin sonuna kadar mutlaka hissettirir. Stratejik hata, D. P. nin kapatılmasıdır. İhtilâlden bir hafta sonra, 1960. Haziranının ta başında, bu mecmuanın bu sütununda D. P. nin kapatılmaması için yükseltilen feryat böyle bir neticeye varılacağı son derece açık olduğundan dolayı yükseltilmiştir. Buna rağmen, çeşitli yerlerden gelen telkinlerin neticesi, D.P. nin kapatılmasının son hazırlıkları yapılırken, aynı yılın Eylül ayında gene bu mecmuanın bu sütununda şimdi insana kehanet gibi gelen, ama hâdiselere objektif bakmaktan başka meziyeti bulunmayan şu satırlar "Son bir ikaz fırsatı"'başlığı altında yer almıştır.

"D. P. kapatıldığı takdirde onun müşterileri, . yüreklerinde intikam hissi alev alev yanarak gidecekleri teşekkülü bir mikrop yuvası, muhteris politika madrabazları elinde bir ufunet kaynağı haline getireceklerdir Mesele, D. P. etiketini ortadan kaldırmak değildir. Mesele, kanlı elbisesiyle D. P. yi ortada bırakıp onu boşaltmaktır. Bu, mümkündür. Öteki yol, bitmez bir çekişmenin temelini teşkil edecektir.. Seçimlere kadar siyaset hayatında bir değil, bir kaç parti belirecektir ve müşteriler taksim olacaktır. Ama, D. P. kapatıldıktan sonra taksim olurlarsa yüreklerinde intikam tohumlarını taşıyarak gidecekler ve bunları o yeni vasatlarda üreteceklerdir. Yazık değil mi?"

Endişe, bugün tamamile gerçekleşmiş bulunuyor Yeni iki parti, A. P. ve Y. T. P., "teşkilât" adı verilen kadrolarını D. P. nin Ocak ve Bucak başkanlarından derleyip birer ufunet yuvasını bünyelerinde taşır, halde doğdukları gibi eski C. K. M. P. de, talihsiz bir yarışa kendini kaptırdığından bol miktarda mikroba kapısını açmıştır. Bugünkü ıstırabın, temeli budur.

Birinci Koalisyon, kuruluşundan bu yana geçen altı ayın sonunda küçümseniyor. Birinci Koalisyon, parlemanter sistemi, fevri bir kılıç darbesiyle can vermekten kurtaran formül olmuştur. Memleketin sağlam kuvvetlerinin bu milletin kaderini iskeleti D.P. olan bir partiye veya partiler, koalisyonuna teslim etmeyi asla, ama aşla kabul etmeyeceğini herkes bilmelidir. Parti etiketi bakımından Parlamentonun teşekkül tarzı, 24 Ekim akşamı, memleketi bir rejim meselesinin eşiğine getirmiştir, o ihtimal, her partideki iyi niyet erbabının Parlamentoda, parti etiketleri ne olursa olsun, mikroplara galebe çalabilecek kuvvette bir ekseriyet teşkil ettiği gerçeğinin ortaya çıkmasıyla bertaraf edilmiştir. Birinci Koalisyonun sisteme kazandırdığı bu altı ayın kıymeti yarın, bugüne nazaran çok daha iyi anlaşılacaktır.

Ancak, bir sistemin kurtarılması başka şeydir, o sistemin işletilmesi başka şey. Altı ay içinde, C. H. P. dışındaki üç siyasi teşekküldeki zararlı unsurlar bünyeyi zehirlemişler ve o üç siyasi teşekkülü birer parti olmaktan çıkararak her türlü ciddi hükümet etme imkânını bugünkü haliyle Parlamentodan almışlardır. C. H. P. nin bugün Parlamentoda temsil edilen üç partiden ne biriyle, ne topuyla yeni bir ortaklık kurması bahis konusudur. Bu, fasit daire üzerinde yeni bir yolculuğu göze almaktan başka mana ifade etmez. Şu anda Türkiyenin meseleleri, vehametleri daha da artarak, beklemektedir, Bu meselelere, C. H. P. ye ve parti etiketlerinin dışında Parlamentoda mevcut olan, fakat realist davranamama ve şartların icabını yerine getirememe yüzünden teşekkül edemeyen bir ekseriyetin yeni etiket altında organize obuası suretiyle sağlayacağa desteğe dayanan İsmet İnönüden başka her hangi bir kimsenin çâre aramaya kalkması dahi tamamile imkânsızdır. Bu grup, yeni ve hıhhatli "Öteki Parti"nin tohumu olacak, memlekette süratle teşkilâtlanabilecektir. İstikbal, o istikamettedir. İnönüyü sevmek veya sevmemek, ona güvenmek veya güvenmemek, onu beğenmek veya beğenmemek şu anda sâdece küçük, basit hislerdir. Bir realite bir parlamentoya Türkiyede iki yıl içinde ikinci defadır ki olanca gücüyle sesleniyor. Memleketin bütün şartları, memleketteki bütün kuvvet muvazenesi, mevcut ciddi ve kudretli varlıkların temayülü milleti tarifsiz tehlikelerden uzak tutacak tek formülü riyazi bir katiyetle tesbit etmiştir. Bundan iki yıl önceki Parlamento, belki de tarihte görülmemiş bir gürültüyle gelen, geldiğini belli eden fırtınayı gaflet ve dalalet içinde, aslında pek âlâ mevcut olan bir ekseriyetin teşekkül edip yakasını şeamet kılavuzlarından kurtaramaması yüzünden ta beline yemiştir. O Parlamentonun, tecrübesizlik denilen bir mazereti vardı. Bugün, böyle bir mazeret de mevcut değildir.

Türkiyenin selametini bir demokratik sistemin dışındaki sistemlerle de kabil görenler için mesele yoktur. Hatta o inançta bulunanlar bakımından, ümit kapıları ardına kadar açılmıştır. Ama, bu bir hayaldir. Bu, Türkiyeye saadet getirmez. Bu, Türkiyenin felaketi olur. Bulunduğumuz noktada demokratik sistemi sâdece Parlamento, şartların seviyesine çıkmayı becermekle kurtarabilecektir. Mecliste süratle, mikropları zehirledikleri bünyelerde bırakıp bir Grup halinde, başı sonu belli halde organize olacak ve C. H. P. nin yanında ilerici, reformcu, dinamik, cesur bir partner sıfatıyla yer alacak bir ekseriyet teşekkül edemediği takdirde bir yaşlı adamın bir hazin sözü, ibret alına kabiliyetinden dahi yoksun bir kalabalığa gerçek bir hüzünle tekrarlamasını beklemek lâzımdır:

"— Sizi artık, ben bile kurtaramam!"

Bir arzuyu değil, bir gerçeği ifade eden bu sözün ilk söylenişinde "Paşa, asıl biz seni kurtaramayacağız!", "Battal Gazi orduna mı güveniyorsun?", "Haydi oradan, bunak!" diye alay eden tafra satıcılarının başlarını taşa çarptıklarındaki perişan halleri bu kadar çabuk nasıl unutulabilir ki?



İnönü Bölükbaşı ile birlikte
*Faydalı sohbetler*

sında partisinin ancak bir Milli Koalisyona katılacağım söylemiş, buna mukabil Alican her hangi bir koalisyonda yer alabileceklerini bildirmiştir. Bu açıklamalar, haftanın sonunda bir üçlü koalisyona gidildiği yolunda spekülasyonlara yol açtı. Nitekim İnönü Hasan Dinçerle bir defa daha görüştü ve C. K. M. P. den yeni vaziyetini sordu.

Temaslar, temaslar..

Durumu bir süre uzaktan kolaçan ettikten sonra Başbakanlık görevlisi İsmet İnönü - beklemenin resmi sebebi : C. H. P. Grubundan icazet almak- çarşamba günü kolları sıvadı. İnönü o gün saat 9.80 da minik Opeli ile Çankayaya gitti ve saat 10.25 e kadar Cumhurbaşkanı Gürsel ile konuştu. Başbakanı kapıda gazeteciler karşıladılar ve hemen suali sordular:

"— Koalisyonun şeklini tespit ettiniz mi Paşam?" İnönü suali ciddi bir şekilde bir başka sualle cevaplandırdı:

"— Hayır.. O iş o kadar basit bir İS mi?"

İnönünün ayni gün yaptığı ikinci neral Cevdet Sunay ile idi. Sunay, Başbakanlıkta 10,35 den 11,24 e kadar kaldı ve kapıda kendisini karşılayan gazetecilere Başbakan ile, Almanyanın Türkiyeye yapacağı 750 milyon marklık mühimmat siparişi konusunda görüştüklerini ifade etti!

İnönünün o günü dolu geçti. Sunay Başbakanlığı terkettikten sonra Başbakan, Devlet Bakam. Necmi Öktenin odasına girdi, bir kaç dakika sonra da Necmi Öktenin odasında yapılan toplantıya Devlet Bakanı Turhan Feyzioğlu katıldı.

Öğleden sonra da İsmet İnönünün temasları devam etti. Saat 15.40 da müstafi Başbakan müstafi C. K. M. P. lideri Osman Bölükbaşıyı kabul etti. İnönü yeni kuracağı hükümet konusunda C K. M. P. nin müstafi liderinin de fikrini almak istiyordu. Hususi Kalem Müdürü Necdet Calpa Bölükbaşıyı bulması için talimat verdi. Calp, Bölükbaşıyı evinde telefonla bulabildi. İri yapılı lider, pek hayret etti ve Calpa:

"— Ben C. K. M. P. den istifa ettim. Artık sadece Ankara milletvekiliyim. Başbakanın benimle görüşecek kaç dakika sonra Bölükbaşıya İnönünün bu suale verdiği cevabı iletiyordu. Başbakan İnönü aynen şöyle diyordu:

"— Siyasetten ayrılıp köylerine çekilseler bile memleketin buhranlı bir anında kendileriyle konuşmak ve fikirlerini almak ihtiyacını hissede--im."

Bunun üzerine Bölükbaşı davete icabet etti. Bölükbaşının Başbakan ile mülakatı saat 16.30 a kadar sürdü. İçerde Koalisyonla ilgili görüşmeler yapıldı ve Başbakan Bölükbaşının bu konuda neler düşündüğünü öğrendi. Bölükbaşından sonra Başbakanlığa ikinci defa Cevdet Sunay geldi. Genel Kurmay Başkanı bu ikinci ziyaretinden çıkarken gazetecilere sert bir ifade ile sadece:

"— Hiç bir şey söyleyemem" demekle iktifa etti.

liderler Başbakanlıkta

Haftanın ikinci yarısındaki perşembe günü ise gene temaslar devam etti. İnönü saat 16,30 da C. K M. P. Genel Başkan Vekili Hasan Dinçeri kabul etti. Doğrusu istenirse gazeteciler için en verimli ziyaretçi de Dinçer oldu. Zira içeriye girerken kendisine sual soran gazetecilere :

"— Çıkarken görüşürüz" diyen Dinçer hakikaten vaadini tuttu ve açıkça partisinin koalisyon konusundaki görüşünü bildirdi.

Dinçer Başbakanlığın merdivenlerinde göründüğünde saatler 17.35 i gösteriyordu. Dinçer 65 dakikalık mülakatın muhasebesini, çantasından çıkardığı bloknota baka baka yaptı ve gazetecilerin not almasına imkân sağladı. C. K. M. P. ye göre hükümet buhranı normal bir hükümet buhranı değildi. Onun için Anayasa ile düzenlenmiş olan demokratik rejimi herşeye rağmen azimle yürütecek, siyasi ve sosyal dertlere merhem vuracak bir hükümete ihtiyaç vardı. Bu hükümet ise ancak bir Milli Koalisyonla gerçekleşebilirdi. C. K. M. P. İsmet Paşaya görüşünü işte bu ışık altında sunmuştu. Gazeteciler Dinçere sualler sorarak C. K. M. P. içindeki durumu öğrenmek istediler. Ama Dinçer o konuya pek yanaşmadı.

İnönü o gün son olarak Milli Savunma Bakanı İlhami Sancan kabul etti.

Cuma günü temaslar daha ziyade öğleden sonra yapıldı. Saat 16.30 da Başbakanlığa 52838 plâka sayılı Consul'ü ile Y.T.P. Genel Başkanı Ekrem Alican geldi. Alican arabasını Yargıtay binasının önünde park ettikten sonra gazetecilere doğru yürüdü. Basın mensupları Alicana ilk

"— Beyefendi, Milli Koalisyon diyorlar. Doğru mu?" diye sordular. Alican pek neşeliydi. Gülerek :

"— İnşallah" dedi. Bir başka gazeteci:

"— Yani Milli Koalisyona evet mi diyorsunuz?" şeklinde sorunca, Alican politik bir cevapla işin içinden sıyrılmak istedi:

"— Bizim için önemli olan, buhranın giderilmesidir." Merdivenlerden Ciharken cümlesini tamamladı:

"— Gerisi önemli değil.."

Y. T. P. Genel Başkanı tekrar Başbakanlığın merdivenlerinde gözüktüğü sırada saat 17.40 dı. Ağır ağır merdivenlerden indi ve basın mensuplarıyla birlikte küçük Consul'ün bulunduğu yere gitti. Bu arada da konuşmağa başladı. Alican beyanatında Sayın Hükümet Başkanının daveti üzerine geldiğini belirtiyor ve sonra İnönü ile karşılıklı görüş teatisinde bulunduğunu ifade ediyordu. Y, T. P. ye göre Hükümet buhranının bir rejim buhranı halini almasını önlemek gerekmekteydi. Bunun için de hükümetin müstakar bir şekle kavuşması icap ediyordu. Alican bundan sonra söze şöyle devam etti:

"— Bunun için ana görüşlerimizi bir muhtıra halinde sayın İnönüye takdim ettim."

Bu arada bir basın mensubu Alicanın İnönü mülakatından müspet intiba ile ayrılıp ayrılmadığını sordu. Alican bu suale kısa bir cevap verdi:

"— Oldukça müspettir."

Üçlü Koalisyonun şartı

Böylece, A. P. li mutedillerin her şeyi kolaylaştıracak ve buhranı dört sene için kökünden halledecek bir cesaret gösterip müstakil bir Grup halinde ortaya çıkacakları yo» lundaki ümit zayıflayınca (Bk. "A.

# Peki, Çare?

Bugün, bir fiili durum var: Bir seçim yapılmıştır. Bu seçimin sonunda, bir Parlamento teşekkül etmiştir. Parlamentoda, dört siyasi parti temsil edilmektedir. Bir Anayasa, demokratik sisteme şekil ve mana vermekte, onun güvenliğini sağlamaktadır. Fakat, hiç bir partinin tek başına hükümet kuramayacağı bu Parlamentoda koalisyon mekanizması iyi işlememiştir. Partilerin bugünkü halleriyle de, iyi işleyeceği hususunda bir belirti yoktur.

Böyle bir durumda, ilk yapılacak iş bir çare aramaktır. İnönü bunu yapıyor. Zira, gördüğü çare, memleketin gerçek dertleri olan ekonomik ve sosyal meselelere çözüm yolu bulacak bir karma hükümeti kurmaktır. Bilfiil çalışan onun yanında, başkaları da, çare olarak düşündüklerini söylüyorlar. Bir umumi efkâr, fikirleri etrafında böyle toplanır. Başka bir çok kimse arasında, meselâ bu mecmuanın da yaptığı budur. (Bk. "Haftanın İçinden")

Bu gayretlere şaşan biri var: Nadir Nadi. İtibarlı Cumhuriyetin değer ve kültür sahibi başyazarı şöyle diyor: "Onyedi yıllık soyut demokrasi denemelerinin büyük bir iflastan sonra bir çıkmaza doğru sürüklendiği şu sıralarda yeni bir karma hükümet kurabilmek uğruna harcadığı gayretlere bakarak aynı hayranlığı -İran Şahına karşı duyduğu hayranlık!- sayın İnönüye karşı da duyuyorum."

Nadir Nail, alaylı hayranlığının sebebini de anlatıyor: "Hızla gelişen sosyal ve ekonomik olaylar karşısında şu soyut demokrasi denemeleriyle yurt davalarını ne dereceye kadar çözebiliriz? Bu konuda ne düşündüğünü pek söylemiyorsa da, karma hükümet uğruna harcadığı iyimser gayretlere bakarak sayın İnönüye hayran olmamak elden gelmiyor doğrusu."

Cumhuriyet başyazarı, İnönünün "bu konu'da ne düşündüğünü en açık şekilde, defalarla ve mükemmelen söylediğini, bir kere, unutuyor. İnönü, yurt davalarının ancak demokratik bir sistem içinde halledilebileceği inancını, onun için bu sistemi yürütmeye çalıştığını, başka bir sistemin yurda mutlaka felâket getireceğini bildiğini dalma tekrarlamıştır. Ama, o bir yana, peki Nadir Nadi bugünkü flüt durum ortadayken ne tavsiye ediyor? Onun düşündüğü nedir? O, ne çare ileri sürüyor?

Öyle görünüyor ki, asıl meçhul olan budur. Zira, Cumhuriyetin başyazılarında bir soyut teklife henüz



**Nadir Nadi**
*Tekerlek kırılınca...*

tesadüf edilmemiştir. Nadir Nadi, hafızalar pek de o kadar nisyanla malûl değildir, onyedi sene önceki demokrasi denemesinin karşısında değil, yanında yer almıştır. Bu tutum, kendisine büyük şeref de kazandırmıştır. Nadir Nadi, kapalı değdi, açık rejimin, çok partili sistemin, şimdi "soyut demokrasi" dediği -Demokrasi, demokrasidir. Sıfatlısı olur mu ki?- hararetli taraftan olmuştur. O kadar ki, iki devre milletvekilliği yapmıştır. D. P. nin demokrasiden dönüş gayretlerine karşı koymuştur. Her aydın gibi, Reformların savunucusu olmuştur ama, "Demokrasiye boş verin, siz Reformları hangi sistemle korursanız koruyun, ben sizden yanayım" dememiştir. İkisini, birlikte istemiştir.

Böyle bile olmasa, Nadir Nadi demokrasi denemesinin ilk yıllarında Recep Pekerin tezini de desteklemiş bulunsa -ki, tam aksi olmuştur- peki, şimdi ne yapmalıyız? İnönü, ne yapmalı? Parlamentoya "bos verip", otoriter bir Devrim İdaresi mi kurmalı? Politikayı bırakıp, köşesine çekilmeli ve "Ne haliniz varsa, görün" mü demeli? Parlamento feshedilip yeni tarz seçimlere mi gidilmeli? Parlamento feshedilip Ordu tarafından bir Kurucu Meclis ve Güdümlü Demokrasi mi konulmalı? Bunlar mı Türkiyede yürür? Bu yollarla mı yurt dertleri çözüm imkânı bulur?

İşte, Cumhuriyetin -ve bir kısım karamsar aydınların- fikirlerindeki hoşluk! İşler iyi gitmiyor.. Tamam! Ama bu, bir teşhistir. Üstelik, öylesine aşikâr bir teşhis ki M. de la Palisse'in kulaklarının çınlamaması imkânsız.

Şimdi Türkiyede, tedaviyi söyleme devrindeyiz.

P.") Üçlü Koalisyon, bir kurtuluş çaresi olarak kuvvet kazandı. Ancak, iyimser hava pek bulutsuz olmadı. Zira bir önemli mesele ortadadır.

Y. T. P. *ve* C. K. M. P. bu koalisyona katılma kararan verdiler, C. H. P. li idarecilerle yapılan görüşmeler müsbet sonuçlandı müsbet sonuçlanmaması için sebep azdır-, Gruplar da ekseriyetle kararı desteklediler. Peki. Meclisteki oylamada T. T. P. Bin ve C. K. M. P. nin bir takım mensupları aleyhte oy verirlerse, Grup disiplinine oymayan bu üyeler partilerinden ihraç olunacaklar mıdır, olunmayacaklar mıdır? Mesele önemlidir, zira A. P. böyle davranamadığından dolayı az zamanda Koalisyon dejenere olmuş ve parti çorbaya dönmüştür. C. H, P. sin yeni partnerleri de aynı yolu tutarlarsa, ikinci koalisyonun da aynı akibete uğraması işten bile değildir. Zira sular biraz, durulur durulmaz Y. T. P. ve C. K. M. P. müfritleri. Üstelik A. P. müfritlerinden gelecek devamlı telkinlerle kıpırdanmaya başlayacaklardır. Hela Hükümet, şiddetle muhtaç olduğumuz, ekonomik ve sosyal reformların cesur kanunlarını geçirmek isteyince Mecliste bir başka koalisyon gene teşekkül ediverecektir.

İsmet İnönü, çok defa söyle demiştir;

"— Bir fikrin karşısında başka fikrin bulunması tabiidir. Muhalefet demek bu demektir. Ama, bir koalisyonun kanatlan arasında, o kanatları teşkil eden partiler içinde muhalefet? Bu, aklın alacağı bir husus değildir."

Bu yüzdendir ki, -C. H. P. kararına uymayanları hemen atacaktır - T. T. P. ve C. K. M. P. nin bir koalisyona getirecekleri oy adedi bugünkü Grup miktarlarının mutlaka altında olacaktır. Gerçi, Mecliste İnönü Kabinesinin güvenebileceği başka "dalgalı oylar" daima bulunacaktır. Ama İsmet İnönü gibi bir devlet adamının hükümetini bir takım "dalgalı oylar"ın kaprisine bağlayacağını sanmak kendisini hiç tanımamak demektir.

Böylece, bir gerçek daha haftanın sonunda belirdi: İsmet İnönü, illâ bir kabine kurmak için kabine kurmaya yanaşmayacak, bu kabinenin evvelâ ömürlü, ondan sonra memleketin muhtaç olduğu reformları yapabilecek kadar sağlam bulunmasını şart sayacaktır.

Hafta biterken Ankara, çok hareketli kir "siyasi hafta başı'na nasırlanmaktadır.

**T. B. M. M. nde Siyasi Partilerin kuvveti**

**I**

**(25 Ekim 1961 deki durum)**

| Partiler | M. M. | C. Senatosu | T. B. M. M. |
|---|---|---|---|
| C. H. P. | 176 | 40 | 216 |
| A. P. | 160 | 68 | 228 |
| Y. T. P. | 63 | 26 | 89 |
| C. K. M. P. | 51 | 16 | 67 |
| M. S. P. | — | — | — |
| D. P. | — | — | — |
| Bağımsız | — | 36 | 36 |
| Boş | — | 2 | 2 |
| | 450 | 188 | 638 |

**II**

**(10 Haziran 1962 deki durum)**

| Partiler | M. M. | C. Senatosu | T. B. M. M. |
|---|---|---|---|
| C. H. P. | 171 | 36 | 207 |
| A. P. | 146 | 64 | 210 |
| Y. T. P. | 63 | 28 | 91 |
| C. K. M. P. | 32 | 8 | 40 |
| M. S. P. | — | 2 | 2 |
| D. P. | — | 1 | 1 |
| Bağımsız | 35 | 45 | 80 |
| Boş | 3 | 4 | 7 |
| | 450 | 188 | 638 |

# A . P

## Pompeinin son günleri

*(Kapaktaki Politikacı)*

"Bitirdiğimiz hafta boyunca, gösterişli Parlarroento binasının sabahın karanlığından akşamın karanlığına A. P. nin şaşkın milletvekilli ve senatörleriyle dolu koridorlarında dolaşanlar tanıdık bir manzarayla karşıkarşıya oldukları hissim yüreklerinin ta içinde duydular. Biraz düşündüklerinde, bu manzaranın ne olduğunu bulmakta da güçlük çekmediler. D. P. teknesi batmak üzereyken ve felaketin gelip çattığını, teknedekilerden başka herkes mükemmelen görürken eski Meclisin kulisleri de tıpkı bugünkü Meclisin kulisleri gibiydi.

Daha dikkatli ve tecrübeli olanlar, o günlerin kahramanlarını yeni isimler altında aynen bulmakta da gecikmediler. Grup toplantılarım "ayarlayan" ve mutedillerin tekliflerini işlemez hale getiren Baha Akşit, şimdi Sadettin Bilgiç adı altında icra-ı faaliyet ediyordu. Bahadır Dülger. Osman Kavrakoğlu, Hamdi Sancar kendilerine Gökhan Evliyaoğlu, M. Ali Aytaç, Fethi Tevetoğlu adını takmışlar, öyle gayret sarfediyorlardı. En müfrit uçtan en mutedil uca, bir kaldırımdan ötekine geçercesine kolaylıkla geçen Mukerrem Sarol Cevdet Perin olmuştu ve itidal türküleri çağırıyordu. Durumlarının dramatik tarafım' ancak tekne devrilrdiğinde anlayan Arif Demirerler, Esat Budakoğluları, Şemi Erginler şimdi Halûk Nurbaki, Turhan Kapanlı, Sadi Binay olmuşlardı Kâmuran Evliyaoğlu, Aptullah Akere cismini emanet etmişti. Yârdan da, serden de geçmek istemeyen ve bu karışıklık arasında ileriye muzaf envestismanı birinci planda gözeten Sıtkı Yırcalı, İhsan Sabri Çağlayangil ismini alıp koridora koşmuştu. Nihayet Yekta Teksel ve Mücteba Iştın gemiyi Kadri Özek ve Emin Açar etiketiyle zamanında terketrmişler. İstifasını cebinde taşıyan ve fakat bir türlü veremeyeni Lütfi Kırdarın yerini ise Nihat Su dolduruyordu.

Çanlar kimin için çalıyor?

İnönünün istifa haberi, çok A. P. liye, bir süredir kandırılmakta oldukları ve durumun hiç te kendilerine söylenildiği gibi atmadığı gerçeğini gösterdi. Zira Gümüşpala ve yardımcıları, hep "Ne İnönüdür o! Hiç, istifa eder mi? Bayılıyor, Başbakan kalmak için.. Ödü patlıyor, Koalisyon bozulacak diye.. Ne istersek; kabul ettirtebiliriz. İnönü varken de, Ordu

## Hadiselere Bakış

# Kargadan Kılavuz

*Aşağıda okuyacağınız yazı D. P. nin eski, A. P. nin yeni **akıl** hocalarından biri, Necip Fazıl Kısakürek tarafından bitirdiğimiz **haftanın** sonunda yazılmıştır. Süpermürşidin yazısının mücerret pokerle alâkalı kısmı üzerinde ihtisasına hürmet edip sunmak farzdır. Fakat, memleketin dört bir tarafında çeşitli sebeplerden ötürü A. P. ye oy vermiş olan vatandaşların siyaseti kumar gözüyle gören bu tavsiyeleri okumaları elzemdir. Kısakürek, belki de saflığından, siyaseti kumar gözüyle gördüğünü ayan beyan belli etmiştir. Ama ayni telâkkiyi, A.P. nin üç yayın organında her gün bulmamak imkânsızdır.*

*Acıklı taraf şudur; Her şey gösteriyor ki, başını taşa vurup parolamla D. P. nin idarecileri gibi A. P. nin idarecileri de, belki fikri seviyelerinin tabii bir icabı, bu tavsiyeleri kendilerine prensip ittihaz etmişlerdir!*

**Ortaçağın meşhur sihirbazı "Nostradamüs"ü duymuş olmanız lâzım... Misel Zevakonun romanlarına kadar düşmüştür bu meşhur büyücü...**

**İşte bu sihirbaza ait hayali bir menkıbe anlatılır:**

**Nostradamüs, Mısırdaki Sfenksin esrarını çözmek üzere mahut heykelin bir tarafında sizli bir yol bulup toprağa dalıyor. Gidiyor, gidiyor; gittikçe yol açılıyor ve üstü ork şeklinde muhteşem bir geçide dönüyor. Derken yol mahrut biçiminde daralmaya, büzülmeye, küçülmeye başlıyor. Bir ân geliyor ki, sihirbaz, başı tavana değdiği için yürüyemez oluyor. Fakat geriye dönmüyor. Dizüstü çöküyor ve öylece emekliye emekliye yol alıyor. Yine başında tavan... Yüzü koyun yatıyor, elleri ve ayaklariyle sürünerek yine devam ediyor. Bir noktaya varıyor ki, orası çepçevre başına uygundur, başı çepçevre deliğe dayanmıştır, bir milimetre bile yol almasına imkân kalmamıştır. Tam o anda arkasında bir ses duyuyor; ve peşinden Şeytani Mr kahkaha;**

**— Arkandan bir kapakla seni kapattık! Geri dönemezsin, ileriye gidemezsin; olduğun yerde öylece kal ve çıldırarak öl!!!**

**Nostradamüs bakıyor ki, hayalin ulaşabileceği son çaresizlik ve ıstırap anındadır ve bu işin pasif hiçbir çaresi kalmamıştır; damarlarındaki bütün kanı yüreğinde toplayıcı bir enerji, bir irade hamlesiyle ileriye atılıyor. Kafatasını, çatır, çatır kırmak pahasına taştan huninin içine doğru şiddetle çarpıyor.**

**Ne o? Baş geçiyor!... Tul açılmakta.. Başın geçtiği yerden vücut da geçiyor, gitgide yol genişliyor; sihirbaz dizüstü, derken ayakta... Ve karşısında, son noktasını zafer ışıklarının çalkaladığı muhteşem bir koridor ve bir kapı... Sır odasının kapısına varılmıştır.**

**İşte Adalet Partisinin vaziyeti!..**

**Onun yolunu bir huni gibi kafatasına denk gelecek şekilde daraltan malûm, arkasından kesen malûm, yüreğine korku ve ihanet düşüren malûm; malûm oğlu malûm!.**



Necip Fazıl Kısakürek
*Âyinesi laftır kişinin...*

**Adalet Partisi işte bu vaziyette, yalnız hamle edip başım taştan huniye çarpabilirse kurtulur; başka türlü mahvolup gider.**

**Bugün ona düşen muazzam "aksiyondun, pasif soydan da olsa aktife namzet ilk teşebbüsü, asla ve kata koalisyona girmemek, istifa oyunundan birçok şey bekleyen İnönünün açtığı taviz mendiline metelik kaptırmamaktır.**

**Her şeyden evvel İnönünün mendili bomboş kalmalıdır.**

**Ondan sonra da A. F. büyük oyuna hazırlanmalıdır!!!**

**A. P. politika pokerini ya büyük oynayacak, yahut "dekave" olup masayı terkedecek!.**

**Aynen pokerde olduğu gibi "sürblöf"ler görülmeli. Partiyi arkasından "kaç!" diye dürtenler hain ilân edilmeli; neticede kartlar masanın üstüne apaçık serilmeli ve hasmın elinde "pot'u kaldıracak bir kâğıt olmadığı anlaşıldıktan sonra oyuna devam etmeli, rölans üstüne rölans çekerek gitmeli ve nihai reste hazırlanmalıdır. Elinde, milletin "10'lu" sundan başlayıp "Bey' 'inde biten yürekten bir "floş ruayal" varken A.P.. boyuna "3 papas" la çekilen blöflerden kaçarsa komik olur!**

**Ey Adalet Partisi! Elinde, milletin sana verdiği yürekten floş ruayal var ama, sana ayrıca bir de yürek lâzım!..**

harekete geçmez." türküsünü çalmışlar, İnönünün her ciddi ikazını ve ihtarını blöf diye vasıflandırmışlardır. Fakat A. P. de, hu takım arasına hasbelkader düşmüş ve şimdi yakasını kurtarmakta güçlük çeken bir grup, hayallerle avutulduklarını ve oyuna geldiklerini, kendilerini politika allâmesi diye satıp İnönüye teşhis koymaya çalışanların sadece bir avuç politika heveslisi olduğunu o zaman anladılar. Bunu anladıklarında, bir mukadder akıbeti önlemek için harekete geçtiler. Ancak, politika tecrübesi bakımından onlar da ileri bir durumda değillerdi ve ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Grup İdare Heyetine, Grubun olağanüstü bir toplantı yapması için önerge verdiler. Ancak acemiliklerinden, sebep olarak sunu gösterdiler: Partinin Genel Politikasını müzakere etmek üzere.. Önergeyi alan Grup İdare Heyeti toplandı.

Grup Başkanı Saadettin Bilgiç - Yassıada mahkûmlarından Sait Bilgicin kardeşidir - önergeyi dikkatlice okudu. A, P. içinde karşı fikrin savunucusu olan Grup İdare Heyeti üyelerine Grupun toplantıya çağırılmasının kendileri için zararlı olabileceğini, bunun bir C. H. P. oyunu olduğunu belirtti. Ama kanuni formalite 46 imzayı ihtiva eden önergeyle bu işlemin yapılmasını âmirdi. İdare Heyeti üyelerini kara birer düşünce aldı. Enine boyuna tartıştılar. Genç Ferruh Bozbeyliye kalınsa korkulacak bir şey yoktu. Evelallah Grupta mutedil- kendi ifadesince İnönist- grubu paramparça ederler, çiğner geçerlerdi. Ama diğerleri biraz daha dikkatli davranmanın gerektiği fikrindeydiler. Nihayet bir ışık bulundu. A. P. nin her derde deva tüzüğü kanştırıldı ve gözler parladı. Tüzüğe göre partinin genel politikasını yürütmekle sorumlu organ Merkez İdare Kuruluydu.

Grup İdare Heyeti büyük bir sevinçle önergeye cevap hazırladı. Partinin Genel Politikasını yürütmekle görevli Merkez İdare Kuruluna talep sevkedilecek, müzakereler burada açılarak daha sonra Grupta bu konuda alınan karar yeniden gözden geçirilecekti!

Hikâye böyle olunca, A. P. Merkez İdare Kurulunda görevli mutedil milletvekilleri bir araya geldiler. Turhan Kapanlı, Halûk Nurbaki, İsmet Sezgin, Cevdet Perin -Perin son günlerin en ünlü mutedillerindendir!- yapacaklarını ayaküstü konuştular. Sonuna kadar dayatmak, Merkez İdare Kurulunda hakimiyeti tesis etmek, meseleleri daha açık ortaya koyarak durumu kurtarmak gerekliydi.

Ama A. P. Merkez İdare Kurulunda mutedilleri temsil eden üyelerin o gün hiç akıllarına gelmeyen bir olay cereyan etti. Genel Başkan Grup İdare Kurulunun kendisine tevdi ettiği önergede talep edilen konuların müzakeresi için Merkez İdare Kurulunu toplantıya çağırdı. Çağırdı ama, çağrı sadece sözde kaldı. Zira Genel İdare Kurulu üyelerinden Necmi Ökten alelacele partiden istifa ettiğini bildiren bir dilekçeyi Genel Merkeze yollamıştı.





Cevdet Perin - Kâmuran Evliyaoğlu

*Bir o yana, bir bu yana*

## Hatalar silsilesi

A . P. Genel Merkezinde, mutedillere karşı olanların herşey aklına gelir, Necmi Öktenin böyle bir hareket yapacağı gelmezdi. Ökten A.P. nin 2 numaralı kurucusuydu. İşe Gümüşpala ile beraber başlamışlar,uzun zaman beraber olmuşlar, son günlerde iki ayrı fikrin savunucusu haline gelmişlerdi. Öktenin isitfasının sebepleri bir bakıma meçhul, bir bakıma apaçık ortadaydı. A. P. nin 2 numaralı kurucusu, Başbakan İnönünün istifasından sonra A. P. nin politika alanında mağlûp olduğunu kabul odenlerdendi. Hareketleriyle itidal unsuru olmayı becermeğe çalışıyor, ama bunun arkasında, A. P. nin kuvvetli bir taraf olarak olalisyon masasına oturmasını da canı gönülden arzu ediyordu. Böylelikle Hükümette paylarına düşen 11 Bakan koltuğunun sıhhati çok daha emin olurdu. Hemen her toplantıda bunu ifade etmekteydi.

Ani istifasına gelince, öktende bu değişikliğe sebep, eski bir asker oluyudu. Türlü yönlerdeki çabaları durumu istediği şekle sokmamış, A. P. içindeki karışıklığın önüne geçilmemiş, partinin tutumunda müfrit kanat müessir rol oynamağa başlamıştı. C. H. P. Grubundaki temayül ise A. P. ile yapılacak bir koalisyonun, karşısında bulunmaktı, Ökten, geçmişteki siyasiler gibi treni kaçırmamayı evlâ buldu ve istifasını yazarak Genel Merkeze yolladı. Sonra da Bulvar Palasa, esiyle beraber yemeğe gitti. Üzgün, kararsız, hatta şaşkın görünüyordu.

Öktenin istifasının mutedilleri temsil eden Merkez İdare Kurulundaki üyeler safında açtığı gedik, bir başka Genel İdare Kurulu üyesinin istifasıyla genişledi ve diğerlerinin rahatlıkla oynamasına yol açtı. Bu defa da Emin Açar birdenbire istifa etti. Açarın istifasıyla A. P. Genel İdare Kurulunda mutediller azınlıkta kaldılar.

Hal böyle olunca, A. P. içindeki "ırkçı ekalliyet"in liderliğini yapan Fethi Tevetoğlu birden faaliyetini artırdı. Osma, Gümüşpala, Saadettin Bilgiç bir araya gelip, Genel İdarî Kurulunun feshine gitmeyi kararlaştırdılar. Partinin tüzüğü icabı Kurucular toplanacak ve Genel İdare Kurulunu yeniden tesbit edecekti. Bu mekanizma kolaylıkla işleyebilecek bir mekanizmaydı. Genel İdare Kuruluna istenilen isimler seçilebilir ve A. P. nin en yetkili organı tüzüğe göre üzerinde istenildiği gibi oynanabilirdi.

## Kazın ayağı

Öktenin ve Açarın istifasıyla terazinin kefesi böylece Gümüşpala ve kendisini idare edenler tarafına ağır

basında haftanın ortasında Kurucuların bir araya gelerek yeni Genel İdâre Kurulunu seçmesi işlemine gafildi.

Gümüşpala o gün, Merkeze mesut ve neşeli geldi. Çocuk gibi ellerini çırparak, oğuşturarak toplantı odasına girdi. Kuruculardan tamirin iyi tanınan siması Mehmet Yorgancıoğlu da hazırdı. Gümüşpala elinde bir listeyle gelmişti. Bunun bir gece evvel Tevetoğlu ve Gökhan Evliyaoğlu tarafından, Evliyaoğlunun evinde hazırlandığı biliniyordu. liste son derece yumuşak hazırlanmıştı. Öyle ki bazı çevrelerce mutedil milletvekili tanılanların isimlerine bile rastlamak mümkündü. Ama çoğunluğu, Tevetoğlu ve arkadaşları teşkil ediyordu. Bunun yanında ötedenberi müfrit A. P. kanadını temsil eden milletvekilleri listede yer almıştı. Sayıları tüm olarak' 20 yi buluyordu.

Liste A. P. Genel Başkanı Gümüşpalaya verilirken izah edilmiş, her isim üzerinde lider aydınlatılmıştı!

Meselâ, Etem Menemencioğlu gibi yaşını başını almış bir ilim adamına kim İtiraz edebilirdi? Ertuğrul Akçanın A. P. deki ırkçılarla ne ilgisi vardı? Ferhat Nuri Yıldırım bir evvelki Genel İdare Kurulu üyesi değil miydi? Vedat Ali Özkan Grup tarafından desteklenmemiş genç ve yıpranmamla bir isimdi. Ama bunların yanında Alaattin Çetinler, Cihat Bilgehanlar, İhsan Kökneller, İhsan Önallar, Tevetoğulları da vardı. Eh.. bu kadar kusur kadı kızında bile bulunabilirdi.

Perin ve Evliyaoğlu ateş kesildiler. Kurucular arasında birinci derecede ismi olan ilci politikacı, saf dışı bırakılmalarını hazmedemediler. Kâmuran Evliyaoğlu Gümüspalaya hitaben:

"— Paşa, partiyi de, kendini de, bizi de felakete götürüyorsun" dedi ve toplantıyı terketti. Perin de toplantıda fazla kalmadı.

A. P. Genel Merkezi o gece yeni Genel İdare Kurulunu ilân etti. Yeni Kurul diğerinden iki eksik sayıdaydı, yani 20 kişiden teşekkül ediyordu.

Körlerin fili tarifi

A . P. Merkez İdare Kurulunda ırkçı ekalliyetin bu mavaffakiyeti, A. P. Grupundaki milletvekillerini birden bire şaşırttı. Hiç kimse, ne yaptığım bilmiyor, bin kafadan bin ses geliyordu. O gece hızını alamıyan müstafi Basın-Yayın Bakanı Kâmuran Evliyaoğlu, Cemiyetler Kanununun âmir hükümlerinden birini herhalde unutarak, kendisinden durumu soran Basın mensuplarına .

"— Perinle, ben kurucular arasından çekilirsek kurucu adedi itibariyle parti münfesih olur" dedi. Hemen arkasından istifa edeceklerini, müca-

# 0 Yolun Kurbanları

Siyaset hayatında partiye bağlılık bir fikre, bir inanca, ya da bir ananeye bağlılıktır. Bu, etikete bağlılık halini aldı mı, yakın geçmiş şahittir, tarifsiz ıstıraba yol açıyor. Şu anda, bir takım yeni ıstırap yolcularının ufakta görünmüş olduklarını görmemek imkânsız. A. P. nin ırkçı, turancı, azılı müfrit ve intikamcı, kindar Demokrat grup elinde tuttuğu yolu tasvip etmeyenler bir eski sevdaya kapılmış haldedirler: Elleriyle kurdukları A. P. den ayrılmayıp, onu içerden ıslah etmek! Bir acı tecrübeden sonra, hâlâ bir ham hayalin peşinde bir çok adamı farketmek, insana hüzün ve ıstırap veriyor.

Bu ham hayalin, bundan önce, D. P. deki kurbanları hem şahısları, hem partileri, hem de memleket için çıkmış çeşitli fırsatı böyle heba etmişlerdir. Eğer 1955'teki İspatçılar hareketine, başta "D. P. yi eliyle kuran" Fuat Köprülü olmak üzere Yırcalılar, Erginler, Körezler, Tlabarlar, Çavuşoğlular, Turanlar katılmış olsalardı, Parlamentonun içinde ve D. P. nin dışında bir istikrar unsuru olarak çalışsalardı Türkiyenin kaderi başka olurdu. O tarihi Meclisin kulislerinde yaşayanların, "Biz Ad- "Biz Adnan Beyi yola getiririz. Partiyi yıkmamalıyız. Bu, İnönünun oyunu. Tesanüt gösterelim. Her şey hal yoluna girecek. Aman, teşkilât dağılmasın" teraneleri hâlâ kulaklarındadır. Tıpkı, 1960 Mayısından önceki aylarda Özçobanların, Demirerlerin, Galoğluların, Budakoğluların "Biz Grupta meseleyi halledeceğiz. Grup bizimle beraberdir.." demeleri gibi.

Hep, partiyi bir etiket, bir ocak, bir klüp gibi görme hastalığının alâmetleri.. Bugün, 70 cesur adam A. P. yi, ismiyle birlikte sapık fikir sahiplerine bırakacak, evvelâ bir Grup, sonra bir parti halinde süratle gelişecek, yaşayabilecek tek Koalisyonun şerefli, kudretli, sağlam ortakları olarak memleketin siyasi hayatına huzur, istikrar, güven getirecek, rejimi, kendilerini ve Türkiyeyi kurtaracak.

Ötekilerin kaçırdığı fırsatı, bunlarda un kaçıracaklar?' Gerçekler, gözlerin önünde böylesine aşikâr tarzda ve kampanalar alabildiğine çalarken..



**Yırcalı - Çavuşoğul - Tlabar - Körez - Ergin**

*Ân-ı gaflet!*

delenin faydasız olduğunu bağıra çağıra söyledi.

İstifa sedaları arasına çok geçmeden müstafi Devlet Bakanı Nihat Suyun ki de karıştı. Su da istifa edeceğini, hatta ettiğini, sonra istifasının cebinde olduğunu, daha sonra istifasını yazmak üzere bulunduğunu, arkadan istifasını Genel Merkeze gönderdiğini, en sonunda da parti içinde kalmanın faydalı olduğunu ve içeriden mücadele etmek gerektiğini söyledi. Bütün bunlar 12 saat içinde ifade edilen sözlerdi.

Bu kargaşalık perşembe sabahı Meclisin şahane koridorlarında dolaşan A. P. li milletvekillerini öylesine sardı ki, kimin ne dediği anlaşılamadı.



A. P. liler kuliste sohbet ediyorlar

### Bir manalı tartışma

O sabah, mutediller grubunun iki sivri milletvekili Turhan Kapanlı ile Kâzım Yurdakul karşılıklı fikirlerini savundular. Yurdakul mutedillerin İhsan Sabri Çağlayangil tarafından çekip çevrilen grubuna dahildi. Amaçları İnönüyle Koalisyon masasına eşit şartlarla oturabilmekti. Böylelikle 11 Bakanlığın dağıtımında oldukça verimli sonuçlar elde edilebilecekti. Yurdakul, Kapanlıya:

"— Partinin dışında kalmakla bütün kuvvetimizi kaybedeceğiz. Tatbikat bunu gösterdi. Bağımsız bir milletvekili kuvvetinden en az bir misli kayba uğrar. Mesele parti içindeki mücadeleyi kazanmaktır. Bu da kolaydır. Grup İdare Heyetini ele geçirir, Grubu partinin genel politikasında kuvvetli bir organ durumuna sokar ve arzularımızı gerçekleştiririz." dedi.

Gece uyumamış olduğu yüzünden belli olan Kapanlı acı acı gülümsedi ve:

"—Bizim karşı tarafla anlaşmazlığımız usule taalluk eden meselelerde değil ki Kâzım bey.. Esasta ayrılıyoruz. Bir parti ki Merkezi Yeni Delhidir, Romadır, oradan idare edilir. Bir parti ki içinde hakim olanlar bir Faşist zihniyetin temsilcileridir ve bunu Milliyetçilik kanalıyla örtüp istedikleri gibi at oynatırlar, bu partide mücadele etmenin faydası nedir, sorarım?" diye cevap verdi. Yurdakul görüşünü bir başka yönden savundu:

### Leyleğin ömrü

"— İyi ama, meselenin aslına bakarsanız bu iş beş kişinin ihracıyla halledilecek iştir. Bunu temin elimizdedir, neden başka yola tevessül edelim?"

Kapanlı tekrar gülümsedi :

"—Düşünceleri itibariyle her türlü metodu rahatlıkla tatbik edenlere, hangi silâhla karşı koyacakslnız. Bunun iyisi ikiye ayrılmak ve belli zihniyetin temsilciliğini onlara bırakmaktır" dedi.

### Her kafadan bir ses

Tartışma bir gece evvel paniğe uğrayan mutediller arasındaki fikir ayrılığından ileri geliyordu. İsmet Sezgin, Halûk Nurbaki, Turhan Kapanlı ve Cevdet Perin kitle halinde istifa etmeye kararlı 12 lerdendiler. Çağlayangilin organize ettiği diğer gruba gelince başka oyun oynamayı uygun buluyorlardı. Hedef Grubu ele eğirmekti. Sonra Genel Başkanı değiştireceklerdi. Partiyi derleyip toplıyacaklar, Koalisyon masasına oturacaklardı. Gelgelelim bu düşüncenin etrafında toplananlar arasında da ayrı ayrı kart oynıyanlar vardı.

Çağlayangil ve grubu öteden beri iki tarafın arasının açılmasını temine çalışıyorlardı. Hedef Gümüşpalaydı ve yerine t. S. Çağlayangil getirilecekti. Çağlayangilin Kabinedeki yeri de hazırdı. Başbakan Yardımcılığını memleketin âli menfaatleri dolayısiyle kabul edecekti!

Bir başka taraf Ahmet Topaloğlunu Gümüşpalanın mirasçısı olarak görüyordu. Mehmet Ünaldı ve beraberindekiler, Adanalı hemşerilerini bu mevkie en lâyık olarak görüyorlardı.

12 lerin en şiddetlilerine gelince,



Necmi Ökten istifasından sonra Mecliste

*"Ben partimi bu kadar severim"*

durum bu hale gelmeden önce Genel Başkan adayı olarak Suat Hayri Ürgüplüyü düşünmüşlerdi. Ancak, artık yapılacak bir şey kalmamıştı.

İşte böyle bir havada, mutediller Meclisin ikinci katında Senato Grup İdare Heyetine ayrılan küçük odada toplandılar. Toplantıya gelinceye kadar İnönü kabinesinin A. P. li Bakanlarından hemen hepsi partiden istifa etmekten vazgeçmişler, Çağlayangilin dümen suyuna girmişlerdi. Müstafi Bakanların o saatlerde amacı, müstakbel bir koalisyonda Bakanları seçme yetkisinin Gruba verilmesini temindi. Ama bir hareket yapma zamanı da gelmişti. Gümüşpalaya bir ihtarda bulunmayı düşündüler. Bir muhtıra hazırlanacak, Genel Başkana talepler sıralanacak ve 120 kadar -o sıralardaki tahminleri- imzayla muhtıra tevdi edilecekti. Böylelikle partiyi derleyip toparlamak mümkündü. Muhtırada birinci şart, Genel İdare Kurulunun değiştirilmesi, daha sonra da Grup İdare Kurulunun yeniden seçilmesiydi.

Muhtırayı hazırlama işini Çağlayangil üzerine aldı. Ancak Kapanlı, Perin ve Nurbaki hazırlıktan evvel bir huruç hareketi yapmayı denediler. Nurbakinin teklifi şöyle oldu:

"— Bu yazıyı adamakıllı sertleştirelim. Sonunda, şartlanmış kabul edilmediği takdirde istifa edeceğiz diyelim,"

Karşı taraf buna şiddette itiraz etti. Böyle bir hareket A. P. yi paramparça ederdi. Aman oyuna gelinmemeliydi. Genç milletvekili o zaman biline haliyle güldü ve :

"— Ben size Gümüşpalanın vereceği cevabı şimdiden söyliyeyim. İl başkanları, Teşkilât böyle istiyor diyecek... O zaman ne yapacaksınız?"

İşin kolayı varken dolambaçlı yollara sapmayı zaid addeden Çağlayangil tebliği kaleme almak üzere masanın başına oturdu. .

Tebliğ, son derece sudan oldu. A. P. nin karşı hizbini okşuyor, seviyor, sonra bazı islahat yapılması ricasında bulunuyordu.

Tebliğ, bütün çabalara rağmen ancak 72 A. P. 11 tarafından imzalandı, Aslına bakılırsa imza adedinin büyük bir faydası da yoktu. Karşı taraf son derece emin ve sağlamdı. Öyle ki Grup İdare Heyeti, tebliğin hazırlandığı sıralarda istifa etmekten bile çekinmedi ve birkere daha karşılaşmayı kolaylıkla göze aldı.

## Ve rulet dönüyor

Gerilen sinirlerin ilk ortaya çıkardığı olay, Meclis koridorlarında avazı çıktığı kadar bağıran Kadri Özekin istifası oldu. Özek bir ara:

"— Koca bir siyasi teşekkül birkaç ırkçının sözüyle mi idare edilecek?" diye haykırdı ve fazla beklemeden Genel Merkeze istifasını yolladı.

Ama ne istifalar, ne ırkçı ekalliyetin mutlak galebesi A. P. içindeki karışıklığı yatıştırmadı.

Şimdi, A. P. yeni bir idari sisteme gitmektedir. Tüzüklerine göre, partinin genel politikasını yürütecek bir İstişare Meclisi kurulacaktır. 20 Genel. İdare Kurulu üyesi, 15 İl temsilcisi ve 15 Parlamento üyesinden kurulacak Meclis bütün teşekküllerin üzerinde nihai karar mercii olacaktır.



**Turhan Kapandı**
*Başa gelen akıl*



**A. P. li Bakanlar**
*Hatırla maziyi*

İstişare Meclisinin kurulma hazırlıkları A. P. de yeni bîr çekişmeyi doğurdu. Evvelâ Saadettin Bilgiç İstişare Meclisinin seçeceği "Genel Başkan Vekilliği" yerine kaim "Teşkilât Başkanlığı" için mücadeleye başladı. Bu yere oturabilmek için de galebe çalan hizbin içindeki karşı hizbin adayına Meclis Grupu Başkanlığını uygun gördü. Tahsin Demiray yeni Grup Başkanı adayıydı. Ancak karşı tarafın isteği Bilgiçinkinden farksızdı. Onlar da aynı postun peşindeydiler. Zira muhtemel bir koalisyonda Bakanlık sandalyeleri -kendilerince tabii- bu kurul tarafından dağıtılacaktı.

Yüz yönü olan A. P. içindeki bütün bu karışıklıkların dışında duruma hakim olanların tutumu genç milletvekili Halûk Nurbakinin seçimler sırasında Genel Merkez tarafından İl Başkanı bulunduğu Afyon teşkilâtına yaptığı bir ricanın hikayesiyle taçlandı. Genç milletvekili Meclis koridorlarının birinde etrafında toplanan milletvekillerine hikâyeyi söyle anlattı:

"— Yoklamalara az kalmıştı. Genel Merkezden bir gün bir telefon aldım.. Masum bir teklifleri vardı. Birisini yoklamada kazandırmamı istiyorlardı. Genel Merkez olarak aday gösterirlerse dedikodu olacağından ve ismin bazı muhitlerde tasvip edilmiyeceğinden ürküyorlardı. Yoklamayı kazandırmamı istedikleri isme gelince, kendisini pek iyi tanırsınız.. Aday Nihal Atsızdı.. Böyle başa böyle tarak! Neyle, kiminle mücadele ediyoruz anlayın..."

## Durum muhakemesi

Hafta biterken, A. P. içindeki durumu söyle özetlemek kabildir: Bu çeşit hallerde daima olduğu gibi müfritler daha insicamlı, birlik ve şirrettir. Ne yapacaklarını da daha iyi bilmektedirler. Buna mukabil mutedil grup kararsız, şaşkın, çeşitli tepki *ve* telkin altındadır. Kurtarıcı tek, yol olan partiyi bırakıp yeni bir teşekkül kurmağa cesaret edememektedirler. Karşılarına hep; bir Teşkilât heyulası çıkarılmaktadır. Halbuki A. P. nin. seçimle belirmiş bir teşkilâtı yoktur ki.. Bir takım kimselere "Sen teşkilâtsın!" denilmiş, onlar da Teşkilât olmuşlardır. Bunlar, tıpkı Y. T. P. de olduğu gibi, çoğunluk itibariyle eski D. P. militanlarıdır. Mutedillerin en

aklıbaşında olanları "Ayrılalım, Koalisyona girelim, bir iktidar partisi olarak kendimize süratle ve kolaylıkla aynı tarz yeni teşkilât kurarız.." demektedirler.

Ama korkulur ki, D. P. de olduğu gibi A. P. de de, bir karara vanlıncaya ve tereddütler yenilinceye kadar hadiselerin seli çağlamaya başlayacaktır.

# Ordu

## İğne yiyen balon

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün, Pariste çıkan Le Figaro'nun sütunlarında Korgeneral Refik Tulganın bir demecini görmeyenler, bunun bir özetini Ankarada çıkan Öncüde buldular. Gerçi Öncü, sözlerin kendi işine gelen -veya geleceğini sandığı- kısımlarını aktarmıştı. Ama, bilhassa son aylarda Yeni İstanbul - Zafer - Son Havadis triosunun "Ordu affa taraftar" edebiyatıyla beslenmiş, cüreti artmış, dişlenmiş -ve tabii oyuna gelmiş-, hatta bir ara "Ordu bizimle beraber" diyecek kadar pusulayı şaşırmış A. P. aklıevvelleri bu demeci okuduklarında ayıldılar. Refik Tulga, Türk Silahlı Kuvvetlerinin temayülüne ciddi ve kesin şekilde tercüman oluyor, Ordunun parlamenter müesseselerin yerini almaya asla niyetli bulunmadığını, tek arzusunun normal bir demokratik rejimin yerleşmesi olduğunu söylüyor, fakat İlâve ediyordu! Ancak, geriye bir dönüşe müsaade edilmeyecektir.

Türkiyedeki Hükümet Buhranı, daha İnönünün istifa haberinin gittiği gün dış dünyayı karıştırdı. Bir memleketin silâhlı kuvvetlerinin demokratik bir rejime taraftar olamayacağı, mutlaka iktidarı almak isteyeceği yolunda mevcut peşin fikrin tesiriyle derhal ikinci darbenin havadisi beklendi. Bu yüzdendir ki yabancı ajanslar en alâka uyandırıcı haber olarak sunu bildirdiler: Ankarada hiç, bir olağanüstü hal görünmüyor, sokaklarda bir emniyet tertibi alınmış değil, Ordu hareketsiz ve bekler halde, asayiş berkemal!

Gerçekten, İnönünün istifa ettiği haberini Ordu tam bir sükûnetle ve vekar içinde karşıladı. Doğrusu istenilirse, hâdiselerden haberdar bulunan Ordu idarecileri için, bu bir sürpriz değildi. Aylardır, Koalisyonun A. P, kanadındaki yalan haber imalcilerinin, zaman zaman kendilerini de ilzam ederek uçurdukları haberleri, ortalığı karıştırmak için sarfettikleri gayretleri A.P. nin eski D.P. den



Refik Tolga
*Bir sözcü*

artık bir İnsim kütlelerini nasıl kışkırttıklarını ibretle seyrediyorlardı. Bir ara Komutanlar, kendilerinin pek hararetli af taraftarı oldukları yolundaki tahrikleri yalanlamayı düşündüler, fakat Silahlı Kuvvetlerin tam bir sükûneti muhafaza etmesi yolundaki prensip kararına uyarak bundan vaz geçtiler.

A. P. nin kütleleri üçlü organ tarafından kandınhrken, Ordunun durumu ve temayülü hakkında o Silâhlı Kuvvetlere hasbelkader bir kaç ay komuta etmiş Ragıp Gümüspala da aklananlar arasına karışmakta gecikmedi. Tabii bunda, kulağına kudret sahiplerince fısıldanmış "Affin zamanı geldi, ben de taraftarım. Niçin dayatmamak?" sözlerinin rolü olmadı değil..

Halbuki bu sırada Türk Silâhlı Kuvvetleri, bir buhran gecesinden sonra bir ara kaybeder' gibi olduğu birlik, beraberlik, emr-i komuta zincirine bağlılık duygusunu yeniden kazanmış halde işleyen bir demokratik rejimin şaşmaz ve imanlı savunucusu halinde gözlerini Parlamentoya dikmiş bulunuyordu. Denilebilir ki o tarihlerde. Ordunun nabzının nasıl attığını bir İsmet İnönü iyice biliyor ve Komutanları İlzam ederek uçurulan balonlara kartı A. P. idarecilerini ikaz ediyordu. İnönüyü, memleketin sağlam kuvvetlerinin gerçek temayülü konusunda yanıltıp, bilhassa af meselesinde bir yanlış adım atması için sıkıştıranlar kendi imal ettikleri yalana kendileri inanınca buhran patlak vermekte gecikmedi.

## Memlekette bir janta

"Bu hafta biterken, Türk Silahlı Kuvvetleri Parlamentonun islemesini ve memleketi buhransız bugünkü çıkmazdan kurtarabilecek tek adam olduğu herkesce kabul edilen İnönünün etrafında aydın, ilerici, dinamik; cesur ve reformcu bir meclis ekseriyetinin toplanmasını beklemektedirler. Dışarda beklenilenin tamamile aksine ve Refik Tulganın belirttiği gibi bir darbe bahis konusu bile değildir. 22 Şubat tecrübesi, bir çok noktada gözleri açtığı ve uyarıcı tesir bıraktığı gibi halkın ordusundan ne zaman, ne beklediği hususunda da mükemmel fikir vermiştir. Memleketin sağlam kuvvetleri demokrasinin karsısında değil, yanında olduğu içindir ki Parlamentoya bütün imkânlar tanınmakta, hiç kimse acele etmemekte, herkesin aklını başına toplayacağı inancı muhafaze edilmektedir. Sadece af konusunda değil, memleketin, bütün meseleleri konusunda bu kuvvetlerle A. P. müfritlerinin temayülü arasında en ufak benzerlik, beraberlik olmadığı artık en kalın kafalı A. P. mensuplarının dahi malûmu haline gelmiş ve bunlar, o yayın organları tarafından feci şekilde yanıltıldıklarını anlamışlardır. Kâmuran Evliyaoğlunun ve kaypak Cevdet Perinin bu organların hem affa, hem A. P. nin ideallerine, hem de parlamenter rejime verdikleri zararı belirtmeleri bu gerçeğin anlaşılmış bulunmasının neticesidir.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda bir Parlamento mensubu Ankarada, Türk Silâhlı Kuvvetleri hakkında şöyle dedi:

"— Orduda junta kalmadı. Ordunun bütünü, memleket içinde bir Junta ve o Juntanın başımızın üstünde yeri var, Bu, Atatürk reformlarına inanmış, memleketin ekonomik ve sosyal meselelerine demokratik yoldan ve süratle çözüm yolu bulunmasını isteyen, sosyal adalet ve eşitlik taraftarı, huzur peşinde olanların Juntasıdır."

Böyle bir juntanın hangi hal ve şerait içinde harekete geçme lüzumunu hissedeceği kolaylıkla sezilebi-

lir. Mesele, Parlamentonun bu hal ve şeraiti yaratıp yaratmama konusunda göstereceği basirete bağlıdır. '

# Tarım

## "Sezarın hakkı Sezara"

Geride bıraktığımız haftanın sonunda cumartesi günü, başkentin siyasi kulisi müzmin bir hükümet buhranı ile hemhal iken, buhranla doğrudan doğruya ilgili bir Bakan, basın mensuplarına son derece önemli bir memleket meselesi hakkında bilgi vermekle meşguldü.

O gün, saatlerin tamıtamına iri gösterdiği sırada Tarım Bakanlığının, basın mensupları tarafından doldurulmuş bulunan gösterişli toplantı salonuna orta boylu, tıknaz, yer yer beyazlaşmış düz saçları arkaya taralı bir adam girdi. Basın mensuplarını mütebessim bir çehre ile selâmladı, ortadaki büyük masanın başında kendisi için ayrılmış bulunan sandalyeye oturdu.

Adamın adı Cavit Oraldı ve müstafi Birinci İnönü Kabinesinin Tarım Bakanı bulunuyordu. Basın mensuplarına ilk sözü :

"— Hani, bugünlerde siz de ne yapacağınızı şaşırdınız. Koalisyonu mu takip edeceksiniz, başka işlere mi bakacaksınız..." oldu.

Sonra saatine bakarak ilâve etti:

"— Bizim de işlerimiz başımızdan aşkın. Saat 11'de Hükümet toplantısı var. Buğday fiyatlarını tesbit edeceğiz. Oraya gitmem lâzım. Şu işimizi bir an önce bitirelim."

Bu sırada, Bakanlığın ilgilileri tarafından gazetecilere, teksir edilmiş bir metin dağıtılıyordu.. Metin, Bakanın yapacağı açıklamayı ihtiva ediyor ve Başbakanlığa sunulacak olan Toprak Reformu Kanunu Tasarısının ana hatlarını belirtiyordu. Oral. teksir edilmiş metinden bir nüshasını aldı, ayağa kalktı, bir eli arkasında, flâşlar patlarken yazıyı kendine has şivesiyle okumaya başladı.

Açıklamada belirtildiğine göre muhtelif Bakanlıklar, daireler ve teşekküller tarafından, tasarıyı hazırlayan komisyona verilmiş olan mütalâalarda önemli değişiklikler yapılmaksızın, "Anayasamızın ruhuna, ekonomik ve zirai bünyemize uygun" bir kanun tasarısı hazırlanmış bulunmaktadır. Tasarı 12 bölüm ve 89 madde ile 4 geçici maddeden ibarettir. Tasarının esasını teşkil eden 12 bölüm şu şekilde sıralanmıştır: 1 — İlkeler ve tarifle, 2 — Reforma giriş, 3 — Dağıtılacak araziye ait hükümler, 4 — Kamulaşma hükümleri, 5 — Arazi dağıtılması, 6 — Verilen araziye ait hükümler, 7 — Arazi toplulaştırması, 8 — Kiracılık ve ortakçılık esasları, 9 — Malî hükümler. 10 — Türlü hükümler, 11 —* Ceza hükümleri, 12 — Son hükümler.

Açıklamanın bir bölümünde de tasarının sadece bir toprak dağıtımı tasarısı olmadığı belirtilmekte ve: ".. bugünün şartlarına göre aile işgücünü değerlendirecek ve daha yüksek bir hayat standardına sahip düzenli aile işletmeleri kurulması için diğer gerekli tedbirleri ihtiva etmektedir'' denilmektedir. Tasarıya, istihsalin ve ekonomik gücün arttırılması için konulan hükümler de şu şekilde açıklanmaktadır. "Bundan



**Cavit Oral**
*Reformist ağa!*

başka toprak reformu ile ziraat topraklarının özel vasıflarına ve bulunduğu yerin imkân ve şartlarına uygun ve verimli bir şekilde işletilmesi, aynı zamanda toprak servetinin korunması sağlanacaktır. Ayrıca, raform bölgelerinde zirai işletmelerin kanunda derpiş edilen gayelere uygun olarak kurulmaları ve idame ettirilmeleri, yurt topraklarının sürekli ve devamlı bir şekilde işletilmesi devamlı kontrol altına alınmış olacaktır."

Ecdat malı

Bakan, açıklamasını okuyup bitirdikten sonra:

"— Tasarı, milletimize hayırlı uğurlu olur inşallah!" dedi ve gazetecilerin sorularını beklemeye koyuldu.

İlk soru, tasarıda tesbit edilmiş bulunan asgari ve âzami hadlerin miktarları ile ilgiliydi. Bakan bunu:

"— Türkiye dört bölgeye ayrılmıştır. Kurak, yarı kurak, nemli ve yan nemli bölgeler. Bu ayırım esas tutularak, en kurak bölgede bir aileye âzami 5 bin dönüm, en sulak va nemli bölgede ise 2 bin dönüm arazi tahsis edilecektir. Bu durum tatminkâr görülmektedir. İnkılâp Hükümeti tarafından hazırlanan tasarıda bu hadler daha da yüksek tutulmuştu. Asgari had 10 bin dönüm, âzami had 20 bin dönümdü. Biz bunu fazla bulduğumuz için miktarları daha da düşürdük."

Bir başka gazetecinin açıklamada bahsedilen ve tasarıda da derpiş edilmiş bulunan normal hayat standardının, bu miktar arazi ile temin edilip edilemiyeceğine dair sorusuna Bakan:

"— Aslında bu kanun, tek başına memleketimizdeki ziraat meselelerini halle yetmiyecektir. Beri taraftan topraklarümızın değerlendirilmesi ve iyi şekilde işletilmesi de şarttır. Bu imkânlar da sağlandığı saman, tesbit edilmiş bulunan miktarlar tat» minkâr olacaktır."

Masamın en alt ucunda oturmakta olan bir gazeteci, Bakanın pek hoşuna gitmeyecek bir soru,sordu:

"— Beyefendi, sizin de topraklarınızın bir hayli olduğunu ve toprak reformu tasarısını onun için geciktirdiğinizi söylüyorlar. Ne kadar toprağınız olduğunu söylerseniz, herkes öğrenmiş olacaktır. Bunda da fayda vardır."

Oral, tamamen kendi durumunu ilgilendiren bu soruyu, bir süre durak ladıktan sonra cevaplandırdı:

"— Söyliyeyim... Benim, atalarımdan ve dedelerimden kalan 2 bin dönümlük toprağım var. Bunu böyle yazın."

Aynı gazeteci, toprağının sulak mı, yoksa kurak mı olduğunu sordu. Oral, bu soruya da:

"— Sulak.." cevabım verdi.

Bir başka gazetecinin:

"— Yâni beyefendi bu kanunla sizin bir kaybınız olmuyor, değil mi?" demesi, orada bulunanlar arasında tebessümlere yol açtı.

Bu sırada, özel Kalemden gelen bir pusulada Oralın Bakanlar Kurulu toplantısı için çağrıldığı belirtiliyordu. Oral, gazetecilere teşekkür ettikten sonra, aceleci adımlarla salonu terketti. Birkaç dakika sonra da siyah makam otomobiliyle Başbakanlığa doğru yola çıktı.

# 147' ler

## Yorgan gitti, kavga, bitti...

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir öğle sonu, İstanbul Üniversitesinin Rektörlük binasının büyük, ceviz kapısından çıkan orta boylu ve son derece mağrur tavırlı bir adam, kapıyı itina ile kapattıktan sonra,, mermer merdivenlerde kümelenmiş bekliyen gazetecilere dudaklarını çarpıtarak gülümsedi ve kalın bir sesle;

"— Bütün ihtilâflarımız bitti. Rektörün kesin kararı herşeyı düzeltti" dedi.

Bir atı durakladıktan sonra, aynı mağrur eda ile sözlerini şöyle tamamladı:

"— Artık Klinik Şefleri de biziz.."

Hâdise, Tıp Fakültesi Profesörler Kurulunun yaptığı muhataralı toplantıdan sonra cereyan ediyordu. Mağrur tavırlı adam, Ord. Prof. Kâzım İsmail Gürkandı. Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu, o gün 147'lerden üniversiteye dönenlerle takviyeli olarak toplanmış ve 147'lerden Tıp Fakültesine dönenlerin yeniden Kürsü Profesörü ve Klinik Direktörü olarak tayin edilmelerine karar vermişti. Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu, o toplantısında, ayrıca, iki gün önce Tıp Fakültesi Dekanlığı göre • vinden uzaklaştırılmış bulunan Prof.



**Kâzım İsmail Gürkan**
*Zilli taktik*

Halit Ziya Konuralp hakkında da Rektör Sıddık Sami Onar tarafından alınan kararı tasvip ederek, Konuralp aleyhinde tahkikat açılmasını uygun görüyordu. Böylece, zahiren Tıp Fakültesindeki ihtilâf kapanmış oluyordu.

Aslında herşey o gün Profesörler Kurulunda, önceden bütün repliklerine kadar hasırlanmış olan piyesin sahneye konulması seklinde cereyan etti. Piyesin sahneye koyucusu tabiatıyla Taktikçi Allâmeler Kliğinin şefi, Kâzım İsmail Gürkandan başkası değildi, Esasen piyesin son provası, Profesörler Kurulu toplantısından bir gece önce yapıldı ve doğrusunu söylemek lâzım gelirse muvaffak da olundu. Bir gece önce Ekrem Şerif Egelinin evinde toplanan Klikçiler kendileri için başbelâsı kesilen Halit Ziya Konuralpe son darbeyi vurmak üzere teşebbüse geçtiler ve Rektör Onarı da Egelinin evine davet ettiler. Yemekte yapılan konuşmalar Tıp Fakültesindeki hâdiselerle alâkalıydı ve Klikçiler ihtiyatlı Onarı ürkütmemek için ziyadesiyle dikkatli davranıyorlardı. Yemekten sonra kütüphanede kahveler içilirken Kâzım İsmail Gürkan teatral bir konuşma yaptı ve Senatonun şerefinin korunmasının Rektöre düştüğünü ihsas etti. Gürkanın "Senatonun şerefi"nin korunmasından maksadı, 147'lerden Tıp Fakültesine dönenlerin yeniden Kürsü Profösörü ve Klinik Direktörü olmaları konusunda Senato tarafından alınan kararı tatbik -etmemekte dayatan Halit Ziya Konuralpe karşıydı. Gürkan, "Sami bey, vazife size düşüyor" diye sözlerini tamamladı ve bu arada Onara 147'lerin dönmesi için yaptığı mücadeleyi hatırlattı. Taktikçi Allâmelerin Edmond Rostand'ın tiplerini pek hatırlatan ziyadesiyle teatral şefi Gürkana göre, bu "mücadele henüz bitmemişti" ve engellerin ortadan kaldırılması gerekiyordu. Engel de tabiatıyla Konuralpten başkası değildi.

### Kazanılan İlk raund

Nitekim kahveler içildikten sonra Onar, "eski dostlar"ına hak verdiğini belli eder' tarzda bir konuşma yaptı. Rektör olarak Tıp Fakültesi Dekanına "işten el çektirmek "ten başka çâre kalmıyordu. Onar, başını hafifçe eğerek:

"— Arkadaşlar, yarın Konuralpe işten el çektireceğim" dediği sırada saatler tamamı tamamına 12'yi gösteriyordu ve Taktikçi Allâmelerin yüzlerine muzaffer bir gülümseme yayılmıştı.

Bu sırada ise bir başka yerde, Bâbıande Kıyametler kopuyor ve Maarır muhabirleri, fellik fellik Sıddık Sami Onarı arıyorlardı. Zira, Taktikçi Allâmelere yakın gazetelere, el altından, "Konuralpe işten el çektirileceği" haberleri uçurulmuş, bunun üzerine Onarın telefonları işlemeye başlamıştı. Fakat Onar eve döndükten sonra da gazetecilerin telefonlarına cevap vermedi ve ertesi gün her ne hikmetse, Konuralpin işten el çektirildiğine dair haber, A. A. vasıtasıyla gazetelere iletildi. Anlaşılan Onar, ' gazetecilerle karşılaşmaktan bu sıralarda pek hazzetmiyordu.



**Halit Ziya Konuralp**
*Salıncakta*

Klinikçilere karşı kazanılan bu ilk raund Taktikçi Allâme'ere rahat bir nefes aldırdı. Zira meselenin aşağı yukarı hepsi halledilmiş oluyor, sâdece bu kararla kendilerinin Kürsü Direktörlüklerine atanılmaları hususunun zaten Önceden peylerimiş Profesörler Kurulunda tasdik edilmesi kalıyordu, ki, bu da basit bir formaliteden ibaretti. Taktikçi Allâmelerin sevinçle, avuçlarını ovuşturarak Profesörler Kurulu toplantı salonuna girmeleri de esasen bunu gösteriyordu.

Nitekim Profesörler Kurulu toplantısı, gerçekten bir sahneye koyma şeklinde cereyan etti. Toplantıya katılan 94 üyenin çoğunluğu, esasen Klinikçileri desteklediğinden, kararlar kolayca kuruldan geçti. Fakat meselenin olup bittiye getirildiğini gören Prof. Necdet Sezer Prof. Derviş Manizade ve Hatice Bodur, toplantıyı kızgınlıkla terkettiler. Zaten yapılacak başka bir şey de yoktu. Toplantıdan sonra Dekan Vekili Suphi Artunkal, bir basın toplantısı yaptı. Yumuşak tabiatlı Artunkal, söz-

terine "geçmiş olayları anlatmıyacağını faydası yoktu"" diye başladı ve Halil Ziya Konuralpin yerine kendisinin vekâleten, tâyin, edildiğini ve bunun Profesörler Kurulu tarafından tasdik edildiğini açıkladı. Fakat asil, Konuralpin Senatonun 147'leri Kürsü Profesörlüklerine tâyin etmeye yetkisi olmadığı konusunda, Devlet Şûrasında açtığı "tashih-i karar" dâvasının iptali için karar alındığını açıklaması, bir bomba tesiri yaptı. Artunkal, çekingen bir sesle:

"— Konuralp arkadaşımızın Devlet Şûrasına yaptığı müracaatın iptali için Rektörlüğe ve Senatoya salahiyet verildi" dedi

Artunkala göre, Dekan Konuralp hakkında "tahkikat" açılmıştı ve bu tahkikatın "selâmetle icrasını temin" için Rektörlük tarafından "vazifeden alakonulmuş"tu. Bir gazeteci yeni Dekan Vekiline:

"— Bu menfaat çatışması daha ne kadar sürecek?" deyince, Dekan Vekili hüzünle içini çekerek:

"— Teşhisi doğru koydunuz" demekle yetimdi.

Anlaşılan, bu mücadelenin bir menfaat çatışması olduğunu, Tıp Fakültesinin saygıdeğer profesörleri daha yeni yeni anlamaya başlıyorlardı.

Konuralp Tıp Fakültesi Dekanlığından uzaklaştırıldıktan sonra, hakkında açılanı "tahkikat" yürütülmeye başlandı. Rektörlük tarafından "lüzum görülen" tahkikatın gerekçesi Konuaralpe şu yazı ile bildirildi:

"25.5.1962 tarih ve müteaddit imzalı bir ihbarda bazı öğretim üyelerini iltizam ederek, diğer bir kısım öğretim üyelerinin haklarını ihlâl eden fiil ve harekette bulunduğunda bildirildiğinden, ispat edilen fiiller, Türk Ceza Kanununun memurlar tarafından işlenen suçlar mahiyetinde telâkki edilmiş ve Üniversiteler Kanununun 115 sayılı kanunla muaddel 12. ve 49. Maddeleri mucibince ve Memurin Muhakematı Kanunu hükümlerine göre, hakkınızda soruşturma açılmasına lüzum hasıl olmuştur"

Doğrusu bu dehşetengiz gerekçeyi okuyanların tüylerinin diken diken olması işten bile değildi. Tazıda ayrıca, Ord. Prof. Sulhi Dönmezer Be Ord. Prof. Fahir Yeniçayın da bu tahkikatı yapmakla vazifelendirildikleri bildiriliyor ve Komuralp. 8 Haziran cuma günü "ifade vermeye" davet ediliyordu.

Gerekçeli kararı okuyan Konuralp önce keyifli bir şekilde gülümsedi ve o sırada yanında bulunan bir arkadaşına da okuduktan sonra:

"- Kim kimi iltizan etmiş acaba?" dedi.

Nitekim Konuralp dana sonra AKİS muhabirine:

"— Halbuki Rektör,, bu muamelesi ve bumdan önceki tutumu ile aleyhimde suç tasni ve isnad ettikten başka, asıl kendisi bazı öğretim üyelerini iltizam ederek, diğer bir kısım öğretim üyelerinin hukukunu, ihlâl etmektedir" demiş ve kendisinin Danıştayın kararlarına tevfikan muamele yaptığı halde, Rektörün bunun tamamen zıddına hareket ederek, Danıştay kararlarını, "fiilen bertaraf" etmek için usulsüzlükler ve kanunsuzluklar da bulunduğunu belirtmiştir. İdare Hukuku alanında en az Rektör Onar kadar bilgi sahibi olduğunu, iddia etmek, herhalde Konuralp için fazla mübalâgalı sayılmazdı Zira. söylediklerinde yerden göğe kadar haklı olduğunu bizzat Onarın İdare Hukuku kitabı ispat ediyordu. Bununla beraber Konuıralp, kanuni hakarını aramaktan geri kalmıyacağını da kat'i bir lisanla ifade etmekten geri kalmadı Aslında, ilim ahlâkı, taşıyan bir profesöre de yakışana, galiba buydu.

### Evdeki hesap ve çarşıdaki pazar

Fakat işler hep de beklenildiği gibi cereyan etmedi. Halit Ziya Komuralpin harcaması pek kolay olmada Taktikçilerin taktiğimin iflası, Konuralpin Danıştay nezdinde yaptığı tehir-i icra talebinin kabulu ile gerçekleşti. Danıştay meselenin, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğünün



**Sıddık Sami Onar**
*İki cami arasında*

iddia ettiği gibi. olup olmadığını tetkikte fayda görüyordu. Bu defa İstanbul Üniversitesi, tasarrufunun istinat ettiği gerekçeyi açıklamak lüzumunu hissetti. Elde bir tahkikat dosyası vardı ve vazifeden alınma kararı buna istinat etmekteydi,

Şimdi beklenen batıl ile hakkın mücadelesinde hakkın galip gelmesidir. Son söz Danıştayındır.

# İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

## Vergiler

### Herkesin bilmediği

İnönunün Devlet Plânlama Dairesini ziyaret edeceği haberi bitirdiğimiz haftanın sonlarında bütün politik patırtılara rağmen istifini bozmayan bu dairede duyulduğunda ilgililer hiç hayret etmediler. Esasen, halen vazifesi başında bulunan Hükümet Balkanının, son derece önem verdiği 5 Yıllık Kalkınma Plânı hakkında bilgi almak üzere bu günlerde Plânlama Dairesine uğrıyacağını tahmin ediyorlardı.

İnönü, Plânlama Dairesinde Müsteşar Nuri Torunun odasında ağırlandı. Daire Başkanlariyle Müsteşarın hazır bulunduğu toplantıda, kendisine enine boyuna izahat verildi. Plân hazırdı. Yakında -en geç Temmuz ayının başında- Meclise sevkedilecekti. İnönü ilgilileri bu bakımdan uyardı. Ancak, plânın finansmanı ve tatbikatı yönünden idarecileri ve Plânlama Dairesi uzmanlarını önümüzdeki günlerde büyük güçlükler bekliyordu.

Yapılan temaslar sonunda, vergi reformlarıyla ilgili bazı kanunların Meclisten öncelikle geçmesi gerekmekteydi. Bunlar hazırlanmış, son rötuşları yapılmaktaydı.

İşte bu faaliyet, haftanın ortasında bazı gazetelere yanlış aksetti. Öyle ki, Hükümetin -Kurulacak Hükümetin- halka büyük vergiler yüklemek kararında olduğu, okuyucuya büyük manşetlerle verildi. Bazıları, yeni bir "Varlık Vergisi"nden bahsettiler, bazıları 1 milyar liralık bir vergi silsilesinin mükellefe yüklenmek üzere bulunduğunu bildirdiler.

İnönü Plânlama Dairesini ziyaret edip bilgi aldıktan sonra küçük Opeline doğru giderken, etrafını çeviren Basın mensupları, yeni vergi hikayesiyle ilgili haberler hakkında kendisine birbiri ardına sualler sordular. İnönü gülümsiyerek, sualleri bir cümleyle cevaplandırdı:

"— Bunlar yıkıcı yayınlardır. Haberler tamamen asılsızdır."

#### Aslına bakılırsa..

Gazetelere intikal eden haberlerin menşei araştırılınca ortaya bir gerçek çıkmaktadır. Türkiyede vergi sistemi gerçekten bozuktur. Birçok memlekete nisbetle Türkiyede çok az vergi ödenmektedir. Geçmiş yıllarda ödenen vergiler, yılda, milli gelirin sadece % 11 - 12 sini teşkil etmektedir. Bu miktar İngilterede % 25,3 Avusturyada % 26.3 Norveçte % 28,1, Finlandiyada ise % 31,2 dir.

Ayrıca Türkiye, mükelleflerin ödedikleri vergi miktarları bakımından, çok büyük değişiklikler gösteren memleketlerden biridir. Bu itibarla, vergi miktarının arttırılması, sosyal adaleti ve hızlı kalkınmayı sağlıyacak yolların başında gelmektedir. Bu husus, dolayısiyle, düşük gelirlilerin gelirlerinin artmasını da Bağlıyacaktır.

#### Kaynak ve plân

Öte yandan, kalkınmayı gerçekleştirmek için finansman kaynaklarına ihtiyaç vardır. Memleketin iç kaynaklarından en. iyi istifade yolları düşünülecek, bunlar tamamen kullanılacak, diğer finansman kaynakları için başka yollara başvurulacaktır.

"Kalkınan- Türkiye" sloganlarının geçerli olduğu günlerde Türkiyede yapılan şudur: Önce dış yardımlara sarılınmıştır. Bunlar temin edilince, ona göre yatırım yapılmıştır. Ama, hiçbir programa bağlanmadığı için bu yatırımlardan faydalanmak mümkün olmamıştır. Dış yardımlar yetmediği zaman da çare hazır sanılmış, Merkez Bankasının para matbaasına müracaat edilmiştir. Ancak, bu fasit daire içindeki deveran, bilinen neticeyi doğurmuştur.

Mesele, kalkınma için devletin gelir kaynaklarını nereden temin edeceğidir. Ya para basılacak, ya dış yardımlara başvurulacak, ya da iç kaynaklar mümkün olduğu kadar iyi kullanılıp diğer yollara itibar edilmeyecektir. Türkiyede âtıl sermaye, yabancıların dikkatini çekecek kadar boldur. Bunların kalkınmada kullanılması kaçınılacak bir husus olmaktan çok, ilerde getireceği verim gözönüne alınarak seve seve istenecek bir çözüm yoludur. Bu sermayenin kullanılması ile yapılacak yatırımlar, her şeyden önce Milli Geliri arttıracaktır. Sonra da işgücünü yeterince kullanmak ve işsizliğe çare bulmak mümkün olacaktır. İstihsal artışı,.fiyatlarda hissedilir ferahlık yaratabilecektir. İthalâtın azalması ve ihracatın artması, tediye bilançosunda dengeye yaklaşmayı' temin edebilecektir. Sonunda, vergi yoluyla sermayesinden bir kısım alınmış kimselerin bile kazancı büyük olacaktır.

Vergiler yerine müracaat edilebilecek başka bir gelir kaynağı, Merkez Bankasına yüklenmektir. Bu ise, fiyat artışına sebep olacağı için, bilhassa düşük ve sabit gelirlilerin sırtına yüklenen vergi demektir.

Bir başka çare de, dış yardımlara hücum etmektir. Ama bu tip yardımlar bütün kaynaklar kullanılıp ta başka bir gelir kaynağı bulunmadığı ve mutlak bir zorunluluk hissedildiği zaman verilmektedir. Birçok yabancı uzman ve çeşitli teşekküllerin temsilcileri, Türkiyede âtıl sermaye çokluğuna işaret ettikten sonra, dış yardımlardan medet ummak için önce kendi kaynaklarımızı seferber etmek, bizim için bir mecburiyettir. Öyleyse, finansman kaynaklan temini sırasında vergi mefhumunu ön



İnönü Devlet Plânlama Dairesinde çalışıyor
*İşin başı*

plânda düşünmek kaçınılamıyacak bir zarurettir.

Zenginlerin feryadı

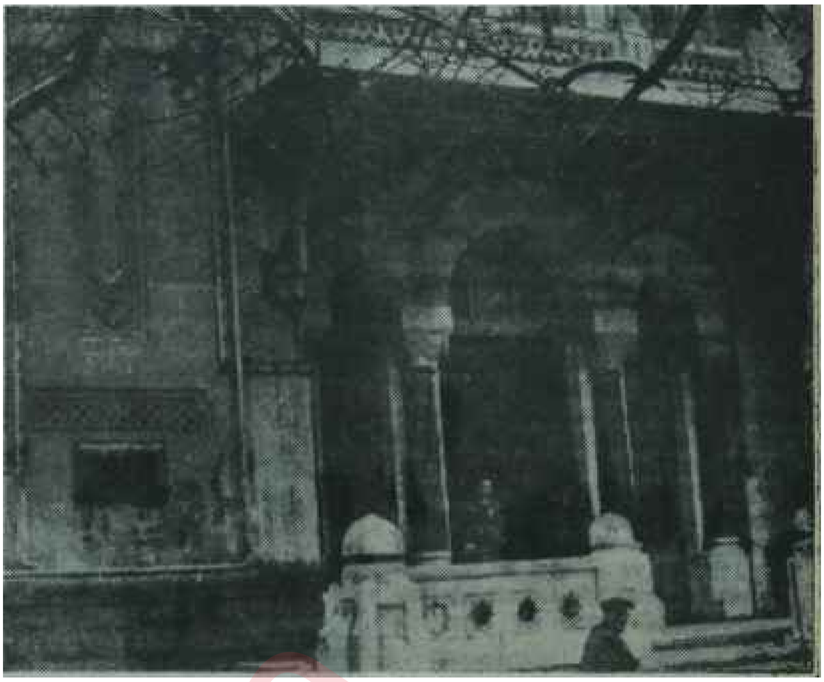
Fakat bir vergi reformunun düşünüldüğü duyulur duyulmaz ve A. P. nin yayın organları da yüreklere dehşet salmak için propagandaya başlayınca - zaten bu partinin, eski D. P. milyonerlerinin servetleriyle finanse edildiği artık hiç kimsenin meçhulü değildir- zenginlerden bir feryat yükseldi. Statükonun devamını istemekle kalmayıp bunu kabil de sanan Ur zümre aleyhte vaziyet almakta gecikmedi. Meşhur "Piyasa" lafı, hemen arz-ı endam etti.

Halbuki, bilhassa gaflet içindeki zümrenin bilmediği, Türkiyede zenginlere ya parlamenter rejimle harp sonrası İngilteresinde yapılan muamelenin yapılacağı, ya da, parlamenter rejim yürümediği takdirde bir Nasır Sosyalizminin hem kendilerini, hem de memleketi mahvedeceğidir. Ama, bizim zenginlerimizin Kuveyt, Suudi Arabistan veya İran zenginlerinin haklarım muhafaza etmeleri artık bahis konusu değildir. Zira Türkiye öyle bir noktaya gelmiştir ki, o noktadan kurtulmak-için herkesin elinden gelen fedakârlığın azamisini tam bir güven ve eşitlik içinde, kuvvetli ve sağlam bir demokratik idare altında yapması şart haldedir. Bizim gafil zenginlerimiz, bunu anlamamakta ve bindikleri dalı kesmektedirler.

Tıpkı, parlamentoya gönderdikleri kendi gafil temsilcileri gibi.. .

İşin güç tarafı

İşte Maliye Bakanlığının üzerinde çalıştığı vergi reformu bu bakımdan önem kazandı. Vergiler konusunda yapılan reform, Devletin gelir kaynaklarını artıracak, artan Milli Gelirin daha büyük bir kısmının yatırıma ayrılmasını sağlıyacak, çeşitli sınıflar arasında vergi ödeme bakımından adalet esaslarına daha uygun bir sistemi yerleştirecek bir çalışma olmaktadır. Fertlerin elindeki servet ve gelirlerin tasarrufa aktarılması işinin eşitlik esaslarına göre yapılması ve finansman için gerekli kaynakları elde bulunduracak miktarda olması gerekmektedir. Vergi muafiyetlerinde değişmeler, vergi kaçakçılığını önleyecek tedbirler, adaletsizliği mümkün olduğu kadar ortadan kaldırma çareleri bu çalışmalar arasındadır. Rerofmun gerçekleşmesi Birasında dikkate alınacak hususlardan biri de bütün nüfusun Devlet masraflarına katılmasının sağlanması ve böylece fert başına düşen vergi yükünün azaltılmasıdır. Yeni artışlar düşünülürken işçi ve memur sınıflarının vergi yüklerinin arttırılmamasına, buna mukabil serbest meslek erbabının, tüccarın ve küçük gelir gruplarına göre az vergi ödeyenlerin vergi yüklerinin adaleti sağlıyacak seviyeye getirilmesine önem verilmektedir.



Maliye Bakanlığı binası

*Vur abalıya*

Bütün bu tasarıların yanında, gelir vergisinde yatırımları-teşvik edecek bazı tedbirlerin alınması da unutulmamaktadır. Bu tedbirler arasında amortismanların hızlandırılması ve zarar nakli süresinin genişletilmesi de bulunmaktadır. Bu vergide müterakkilik düşünülmemekte, sadece uygulanmasını Bağlayacak tedbirler alınması gerekmektedir.



Servet vergilerinden elde edilen gelirin azlığı gözönünde tutularak, Veraset ve İntikal Vergisi ila Arazi Vergisinin ıslahı yoluna gidilmektedir. Bu iki verginin mevzuunun, tapuda kayıtlı vergi kıymeti yerine rayiç bedeli olarak değiştirilmesi düşünülmektedir. Bu gaye gerçekleştirilince vergilerin tarhı sırasında ortaya çakacak farklılıklar da bertaraf edilmiş, vergi mevzuu 15 - 20 yıl evvelki takribi kıymeti değil, gerçek kıymeti teşkil edeceğinden, adalet sağlanmış ve elde edilen gelir miktarı artmış olacaktır.

Bina vergilerinde 10 yıl muafiyetin sadece belirli ölçülerin altında kalan ve orta gelirlileri bir meskene kavuşturan yapılara verilmesi, böylece lüks inşaatın önüne geçilmesi ve kaynakların daha çok vatandaşı ev sahibi yapacak şekilde kullanılması düşünülmektedir.

Geçmiş tecrübeler göstermiştir ki, kalkınma işine programsız gidildiği zaman müspet netice alınamamakta, fiyatlar, paranın kıymeti, gelirler ve sosyal adalet prensibi altüst, olmaktadır. Ama sadece plan, bir memleketin kalkınması için yeter şart mıdır? Yetersiz kaynaklarla girişilen kalkınma hamlesinin başarı sağlıya-

# DÜNYADA OLUP BİTENLER

## Demirperde

### Moskova toplantısı

Bitirdiğimiz hafta içinde, çarşamba günü Moskovada "Comecon" - Komünist Memleketler İktisadi İşbirliği Teşkilâtı - toplantısı yapıldu Altı memleketin katıldığı bu konferansaAsyalı komünistler de, âdetleri veçhile, müşahit gönderdiler. İki gün süren toplantılar tam bir gizlilik içinde geçti. Hattâ Soyvet Basını dahi, "Toplanıldı d ağılındı" mealinde birkaç kelimeden başka bir şey vermedi. Ancak, teyidi güç haberlere göre, toplantı başlar başlamaz Sovyet Rusya Başbakanı Krutçef, komünist dünyanın içinde bulunduğu ekonomik durum ve ekonomik gelişmeye engel olan sebebler ve nihayet bu sebebleri bertaraf etmek için tasarladığı tedbirler hakkında uzun bir konuşma yaptı.

Müzakerelerin tafsilâtı yoktur. Alınan kararlar da bilinmemektedir. Fakat, bundan evvel beyanların ve olayların aydınlığında, acele toplanan bu "Comecon" konferansının başlıca müzakere konularım kestirmek çok zor değildir:

1 — Komünist dünyasında başgösteren ekonomik buhrana çare aramak.

2 — Batı dünyasının, ekonomik birlik yolunda kaydettiği gelişmelerin komünist memleketlerde uyandıracağı akislerin zararlı hale gelmesine mâni olmak,

3 — Bunları yaparken, savunma alanındaki gayretlere ve feza araştırmalarına hale getirmemek...

Komünist dünya için ciddi bir durumun ve acilen çare bekleyen meselelerin mevcudiyeti aşikârdır. "Comecon' toplantısı gerek kadrosu, gerekse zamanı itibarile bunu isbat etmektedir. Evvelâ, toplantıya katılanlar hükümet ve parti başkanlarıdır. Demek oluyor ki, ekonomik - politik bir toplantı bahis konusudur. Bundan başka, toplantının zamanı da dikkate alınmalıdır. Zira geçen Ekim ayında, Sovyet Rusya Komünist Partisinin 22. Kongresi münasebetile zaten bir toplantı yapılmıştı. Böyle tekrar ve kısa bir zamandan sonra ikinci ve önemli bir toplantıya lüzum görülmesi ortada ciddi işlerin dönmekte olduğunu göstermektedir. Bundan başka, toplantı, Krutçefin iki ziyareti arasında yer almaktadır. Bulgaristana yaptığı ziyaretle bu ayın sonlarında Romanyaya yapacak olduğu ziyaret, Sovyet Rusya Başbakanı-



Nikita Krutçef
*Meseleler ortasında*

lığı hakkında büyük tasalar vermiş olacaktır.

### Kıtlık ve sertlik

Krutçef Bulgaristanı ziyareti sırasında hayli sızlanmalarla karşılaşmıştır. Romanyayı ziyareti de benzer şikâyetlere vesile olacaktır. Esasen kendi memleketinde de huzursuzluklar eksik değildir.

Bütün bunlardan başka, açlık tehdidi ile daima burunburuna bulunan büyük müttefike, Çine yardım gerekmektedir. Bütün bunları hızlı ve geniş ölçüde bir silâhsızlanma ve büyük masrafları mucip çalışmalarla başbaşa yürütmek bir meseledir. Son aylardaki durum, geçen Ekim ayında Moskovada çizilen uzun vadeli programın tatbikine imkân bırakmamıştır. Bu programda değişiklik yapmak, bazı hükümleri daha esnek, daha işler hale getirmek lüzumu hasıl olmuştur. 22. Kongrede vâdedilen "salt komünist" hayata erişilmesi, vergilerin kalkması, iş saatlerinin azaltılması vesaire hayallerinde rötuşlar yapmak gerekmektedir ve bunu kitlelere anlatmak mecburiyeti vardır.

Moskova bundan onbeş gün kadar önce Sovyet Rusyanın tamamında yiyecek maddelerine kabarık bir zam yapınca, Varşovadaki ev kadınları da yiyecek stoku teşkiline başlayarak bir kriz yaratmaktan geri kalmamış-komünist memleketlerinde komünist iktisad ilkelerine güven azdır. Bunun da pek haksız olmadığı, Berlin duvarı örüldükten sonra Doğu Almanyada 'başlayan kıtlık ve sefaletten anlaşılmaktadır. Nitekim "Comecon" toplantısından az önce Doğu Alman» ya, Batı Almanyadan ticari kredi istemi bulunmaktadır.

Komünist memleketler, bugün artık tatbik etmekte oldukları metodlardan ciddi surette şüphelenmeye başlamışlardır, öte yandan Kapitalist adı verilen dünyada, büyük sarsıntılara rağmen ekonomik birliğin, dev hamleleri ile değilse de, emin adımlarla merhaleler katetmesi Demirperdenin öte yanından dikkatle takip edilmektedir. Krutçefin Bulgaristanı ziyareti sarasında Ortak Pazara atıp tutması mânâsız değildir. Ortak Pazar Krutçefin ortakları için düşündürücü, hattâ ayırıcı bir teşekkül olma yolundadır. Sovyet Rusya Başbakanı buna karşı dünya ölçüsünde bir ekonomi konferansı tertiplenmesini ve yine dünya ölçüsünde bir ekonomik teşkilât kurulmasını ileri sürmüşse, bu, sadece 22. Kongrenin aşırı derecede muhteris gayelerinin tahakkuku için gereken yollardan biri olarak değil, aynı zamanda oyalayıcı bir manevra telâkki edilmelidir.

### Ateşin payı

"Comecon" toplantısına Arnavutluk

çağırılmadı. Bir süredir Tiran ile Moskova arasında sözde ideolojik mücadele bu suretle açığa vurulmakla kalmayıp, aynı zamanda Enver Hocanın bu sıkıntılı samanda daha fazla nazmın çekilmeyeceği de açıklanmış oldu. Arnavutluk, olayı şiddetle protesto etti ve "Comecon" anlaşması hükümlerince toplantının gayrimeşru olduğunu ve bu toplantıda alınacak kararların ne Arnavutluğu, ne de hatâ diğer üyeleri ilzam "debilecek hukuki değer taşımayacağını bildirdi.

Toplantı gayet gizli cereyan ettiği için, bir süre komünist Çinin mücahit gönderip göndermediği de anlaşılamadı. Fakat Çinin Moskova Büyükelçisi bir kabul resminde bu müşahittik vazifesini kendisinin yapmakta olduğunu bilvasıta açıkladı. Demek, artık Çin, ideolojik plânda Arnavutluğu tutmaz ve savunmaz olmuştu. Cancana, başbaşa bir durum içinde bulunuluyordu. Gerçekten de bir süredir Moskovaya karşı Tirandan yükselen hücum naraları Çin Basınında akis bulmaz olmuştu. Buna mukabil Sovyetler, Pekin ile yeni ticaret anlaşmaları imzalıyor ve Yugoslavva

ile münasebetlerini kabil olduğu kadar ıslaha çalışıyorlardı. Arnavutluk ateşin payı olarak terkedilmiş git» görünmekte idi.

Nitekim, bundan yedi ay kadar önce Arnavutluk limanlarında bulunan Sovyet denizaltı üssünün tasfiyesi gibi, bütün Sovyet teknisyenleri de, sonuncusuna kadar, Moskova toplantısından az evvel Arnavutluğu terketmiş 'bulunmakta idiler. Buna kargılık Tiran hükümeti Batı dünyası ile ticari münasebet kurmak için yine aynı tarihte yarı resmi olarak teşebbüse geçmiş ve bu istek bütün dünya ajanslarınca duyurulmuştur. Arnavutluğun Batıdan ne temin edebileceği bilinmemekle beraber, şimdilik Doğu bloku için feda edilmiş bir üye olduğu, hatta Moskovanın, Enver Hocanın polis rejiminin bugün yarın yıkılması ihtimalini dahi hesaba kattığı şüphesizdir.

Netice ne oldu?

Moskova toplantısında konuşanlar, bunu açıkça ifade etmemiş olsalar bile, şu fikir üzerinde mutabakata varıldığı söylenebilir :

Sovyet Rusya Komünist Partisi» nin 22. Kongresinde gayet aşırı tasarılar üzerinde durulmuştur. Buna göre komünist dünya ekonomisi 1971'e kadar bugün en ileri kapitalist memleketlerin seviyesini bulacak ve aşacaktır. Şimdiyse milletlerarası gerginlik milli bütçelere ağır yükler yüklemiştir. O halde, kongre kararlarının gerçekleşmesi veya buna yakın bir netice alınması ancak bir yoldan mümkündür, o da, Batı ile ve dünyanın geri kalan bölgeleriyle ticari münasebetleri âzami hadde çıkarmaktır. Krutçefin Birleşmiş - Milletlerin delâletile dünya çapında bir ekonomi konferansı toplanması ve bir dünya teşkilâtı vücuda getirilmesi hakkında Bulgaristanda ileri sürdüğü tasarı bu fikirle de ilgilidir.

Sovyet siyasetine uzun zamandan beri hakim olmaya başlamış bulunan bu realist fikir bazı manilerle karşılaşmaktadır :

1 — Evvela Sovyet bloku memleketlerin paraları konvertibl değildir.

2 — Bu vaziyet dahilinde komünist memleketlerin diğer memleketlerle ticari münasebetleri takas usulüne mahsur kalmaktadır ki, bu, hemen kimsenin işine gelmemekte, gelse bile ticaret hacminin büyümesine mâni olmaktadır.

O halde Sovyet bloku memleketleri öyle maddeler istihsal ve stok etmelidirler ki, bunları çok cazip fiyatlarla ve yüksek kalite ile Batı dünyası pazarlarına dökebilsinler Fakat komünist âlemin içinde ve dışarıda olayların bugünkü gidişi meseleye yeni faktörler katmakta ve bu plânın tatbikini güçleştirmektedir. Bunlardan birkaçım şu suretle sıralamak mümkündür:

1 — Comecon'un Sovyet Rusyadan sonra başlıca endüstriyel üyelerinden biri olan Doğu Almanyada işler bozuktur. Doğu Almanya makine, kimyevi maddeler ve hassas âletler yapıcısıdır. Fakat bir yandan kalifiye elemanlarının Batıya kaçmış olması, diğer yandan iptidai madde sıkıntısı, buna ilâveten yiyecek maddeleri kıtlığı, bu endüstrileri ciddi surette tehdit etmektedir.

2 — Komünist Çinde kıtlık vardır. Aradaki ideolojik anlaşmazlıklara rağmen Avrupalı komünist müttefikler Çine yiyecek vermek zorundadırlar. Zaten kendileri yarı aç, yarı tok yaşayan bu Avrupalıların 650 milyonluk Çini nasıl, ne ölçüde ve ne zamana kadar besleyebilecekleri bir sualdir. Diğer bir sual de, bu yardımın sonundan ne çıkacağıdır Zira Çin bir yandan yardım isterken, öte yandan büsbütün ayrı bir siyaset takip etmektedir.

3 — Batının tutumu ise değişmiştir. Şimdiye kadar komünist memleketlere senevî en çok 2 milyar dolarlık -1961 rakamı- ticaret yapmış olan Batılı memleketler bu yolu genişletmek niyetinde görünmemektedirler. Aksine olarak, ticaret maniaları yükselmektedir. Doğu blokundan gelen emtia bu maniaları aşmak için her gün biraz daha zorluk çekmektedir Ortak Pazar bütün hükümleriyle tatbike girince bu duvarlar belki de aşılmaz bir kale bedeni halini alacaktır. Krutçefin daha evvel bahsettiğimiz telâşı bundandır. Hatta son gelen bir habere göre, Sovyet Rusya Başbakanyine Ortak Pazardan bahsetmiş ve şöyle demiştir : "Ortak Pazar bir evlenmedir. Ama evlenmeler norm" "olarak değişik cinsiyetler arasında olur. Bu öyle değil, bu bahiste daha fazla konuşmama Sovyet Rusya Ceza Kanunu hükümleri mânidir."

4 — Nihayet Amerikan Senatosunun kabul ettiği bir tâdil tekli* de Moskovada toplananların kulagına kar suyu kaçırmış olabilir. Senato, yabancı memleketlere yapılacak Amerikan yardımının komünist memleketlere kökünden kesilmesini istemiştir. Filhakika Amerikan, komünist memleketlerden Yugoslavya ile Polonyaya bazı yardımlarda bulunmaktadır. Bunun sebebi de, komünist memleketlerin Moskova karşısında bağımsızlıklarını muhafaza edebilmeleri ve bu hususta kendilerinin teşvik edilmesidir.



Karar büyük yankılar uyandırmış *ve* bir kısım Amerikan basını tarafından da tenkit edilmiştir. Sonunda Senato, milli menfaatler gerektirdiği takdirde Yugoslavya ve Polonyaya yardım hususunda Başkan Kennedy'yi yetkili kılmıştır ama, jest, Amerikan kongresinde ve iş muhitlerinde hakim olan havayı anlatmak bakımından yine de dikkati çekicidir.

Bütün bu Unsurlar Sovyet bloku ekonomik plânının tahakkukuna mânidir. Bu vaziyet dahilinde Moskova toplantısında ne gibi kararlar alınmıştır ve bunlar ne şekilde açığa vurulacaktır ?

Muhtemel jestler

Hiç şüphe yok ki Krutçefin ileri sürdüğü dünya konferansı üzerinde durulacak ve Birleşmiş -Milletlerin delâletile toplanacak olan bu konferansta dünya ölçüsünde ticari kaideerin yeniden gözden geçirilmesi istenecektir.

Bundan başka Sovyetler, komünist olmayan bazı memleketleri teker teker kendi pazarlarına davet edeceklerdir. Bir çok memleket bugün rerek müttefiklerine karşı, gerekse kendi umumî efkârı muvacehesinde bir jestte bulunmak, bir yenilik yapmak arzusunu beslemektedir. Doğu nazarlarının davetini kabul edecekler en çok bu memleketler arasından tıkabilir. Bu alanda Moskovanın artan gayretlerine şahit olunacaktır.

Politik sahaya gelince, denebilir bu da Sovyetlerin talep ve davetlerinin telâkki şekline bağlı olacaktır. Fakat şimdiden her şey böyle gösteriyor ki sertleşme en akla yakın ihtimaldir. Sovyetlerin Cenevrede tonlanan 17 üyeli Silâhsızlanma Konferansında kısmi silâhsızlanma tedbirlerinden olarak kabul edilen "harp propagandasının yasak edilmesi" adlı anlaşma başlangıcı üzerinde Amerikan delegesi ile mutabık kaldıktan sonra, imza sırasında bir dönüş yaparak bundan vazgeçmeleri de "Comecon" toplantısının arefesinde vuku bulmuştur. Sovyetler Comecon tasarılarının başarısızlığı halinde sert bir politika tatbikatının provasını yapmaktadırlar.




# TEKEL VERMUTU

Basın - (A. 5140) — 840

# K A D I N

## Ankara

### Örnek çalışma

Genç kadın, buzlu çay bardağını aldı, içti ve bir süre sonra, merakla, kendisini seyreden Amerikalı arkadaşlarına:

"— Gerçekten, hiç te fena değilmiş. Soğuk çay harareti kesiyor" dedi.

Amerikalılar âdeta sevinmişlerdi. Sevdikleri soğuk çayın türkler tarafından da beğenilmesi hoşlarına gitmişti. Bütün yıl beraber çalışmışlar, beraber türk kahvesi içmiş, aşure pişirmesini, tatar böreği yapmasını, meyve ve sebzeleri amerikanvâri konserve etmesini öğrenmişlerdi. ' Böyle sıcak bir günde, bir amerikan spesiyalitesi olan buzlu çayı da beraber denemek iyi oluyordu.

Olay, Senato Başkam Ürgüplünün evinde geçiyordu. Nigâr Ürgüplü, o gün evini Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği üyelerine açmış ve bir kapanış çayı tertiplemişti. Sıcak bir gündü. Tecrübeli üye hostesler, türkler için soğuk limonata ve amerikalılar için de buzlu çay hazırlamışlardı. Ama, türkler de çayı denemiş ve gerçekten memnun kalmışlardı.

Mayıs ayı Ankarada birçok dernekler için tatile giriş ayı oldu. Tatile giren derneklerden biri de Türk -Amerikan Kadınları Kültür Derneğidir. Yalnız, bu çalışkan dernek daha evvel kongresini yapmış, yeni yönetim kurulunu seçmiş, hattâ gelecek yılın programını da ana hatları ile tespit etmiştir. Böylece program, tatil devresinde olgunlaştırılacak ve yeni çalışma devresine başlar başlamaz üyeler bu programi harfi harfine öğrenip derhal kolları sıvayacaklardır.

Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin 360'ı türk, 318'i amerikalı olmak üzere 678 üyesi vardır. Üyeler evlerde toplanmaktadırlar, bir lokalleri yoktur. Daha çok kültürel bir amaçla kurulmuş olan dernek, geliriyle de kültürel yardımlar yapmakta 27 öğrenciye burs temin etmektedir. Geçen faaliyet yılında öğrenci burslarına 30 bin 200 lira harcanmış ve bu öğrencilerin dört yıllık burs kargılığı da bankaya yatırılmıştır.

Çalışma komiteleri

Ayrıca, maddi imkânları az olan çevrelerde, okul saati dışındaki zamanda okullarda açık okuma odaları bulundurulmakta, bunun için odalar ısıtılıp, çocuklara nezaret edecek, yardım edecek kimseler sağlanmaktadır.

Geçen faaliyet yılında dernek 22 komite halinde çalışmıştır. Aylık programlar yazılı olarak, üyelerin evlerine muntazaman gönderilmiş, böylece 678 üyenin devamlı ilgisi ve faaliyetlere katılmaları sağlanmış, yaz tatiline girerken de gene bütün çalışma raporları, hesaplar, üyelerin evlerine matbu olarak yollanmıştır. Sanat ve el işi, dahili dekorasyon, moda, çocuk bakımı, müzik, seçme kitaplar, gezi, yemek, lisan, arkeoloji, dikiş, briç gibi öğretici ve kültürel komitelerin yanında hastahanelerde gerçek bir varlık gösteren Gönüllü Yardımcılar, burs ve okuma odaları komitesi, köy kadınına yardım gibi yardım komiteleri de vardır. Yeni açılan havacılık ve beden eğitimi kolları bu yıl gerçek bir ilgi görmüştür. Derneğin işlerini yürüten, komiteler ise üye kaydetme komitesi, program ve hostes komiteleri, satış komitesi, faaliyet grubu komitesidir.

Dernek her yıl Mayıs ayında kongresini yapmakta ve teamül olarak yönetim kurulu daima yenilenmektedir. Tüz-ük, aynı üyenin iki yıl üstüste başkanlık yapmasına mânidir ve bundan en çok memnuniyet duyan, geçen yılın başarılı türk Başkanı Beraet Renda ile, İkinci Başkan Barbara Ailen olmuştur. Çalışan bir dernekte bu işler gerçekten yorucu işlerdir.

## Moda

### Ne dikinmeli?

1962 yaz modası gerçekten şaşırtıcı < ve birbirini tutmayan, çok değişik hatlarla karşımıza çıkmış bulunuyor. Modellerde zengin kloş etekler yanında vücuda yakın parçalı kloşlara, düz hatlı bol etekler yanında dümdüz dar eteklere de rastlanmaktadır. Bel, bazen düşük, bazen yerinde, bazen de yüksektedir. Torba biçimi bir kıyafetin altında ya büsbütün saklanmış, ya da ince bir kemerle sıkılmadan hafifçe gösterilmiş, bazen de ancak' hissettirilmiştir.

Fakat bütün bu değişik modellere rağmen, bu mevsim baş tacı edilen bir hat gene de modaya hâkim olmuştur. Bu, büyük terziler tarafından seçilmemişse de, onlar tarafından gösterilmiş ve çalışan, gezen, rahat etmek isteyen kadınlar tarafından ön plâna çıkarılmıştır. Tutunan modeller vücuda yakın olarak kesilen, az kumaşla yapılmış hissi veren, bavulda az yer tutan, kolay ütülenen, vücudu yaz gününde lüzumsuz yere ağırlaştırmayan hafif nahif modellerdir. Bunların başlıca özellikleri kolsuz oluşlarıdır. Kolsuz elbiselerin açık veya oldukça kapalı, yuvarlak yakaları vardır. Gene tamamiyle kolsuz elbiselerde kare şeklinde geniş dekolteli yakalar da yılın özelliği olarak kabul edilmiştir.

Elbiseler prenses biçimi veya belden kesikli olarak biçilmiş olabilir. Fakat daha ziyade, vücuda yakındır ve ancak etek uçlarına doğru pli kaşelerle, kloş parçalarla veya kup



Moda grubunun faaliyetlerinden bir sahne

*"Ne otom bombası - Ne Londra Konferansı..."*

# Hep Aynı Şarkı

**Jale CANDAN**

Yaz geldi. Çocuklarımız gene sokaklara döküldüler. Gerçi "sokak en İyi mekteptir" derler ama, bu mektepten faydalanabilmek için de gene enerjiye, teşkilâtlanma zihniyetine, çabaya İhtiyaç vardır. Bizim çocuklarımla tıpkı, kızgın güneyin altında kurumaya terkedilmiş balıklar gibi, salkım salkım duvarlara dizilip akşamı etmeye bakıyorlar. Bu şartlar içinde "sokak mektebinden öğrendikleri de avarelik ve hiçbir şey yapmadan zaman öldürmek oluyor. Böylece çocuklarımız uzun bir tatil suresi içinde ne kafalarını işletiyorlar, ne de vücutlarını.. Tam bir tembellik stajı yapıyorlar. Zaten toplum olarak biz eğlenmesini gerçekten te bilmeyiz Eğlenmek bizim için şakalaşmak, gevezelik etmek ve hiçbir şey yapmamak demektir. O canım deniz kıyılarında oturanlarımızın kaçı balık tatar? Birkaç büyük şehir halkı hariç, Türkiyede denizden faydalanan kaç kişidir? Bahçelerimiz bakımsızdır. Halbuki birçok memleketlerde bahçe işi halkın 1 numaralı eğlencesidir. Memleketimiz her türlü kış sporlarına da elverişlidir. Kayağa gitmeli ve çocuklarımızı kayağa götürmek hangimizin aklına gelir? Kentli, köy hayatını atıllaştıran köy kahvelerinden şikayetçidir ama evlerde, oyun masalarında, sokaklarda "piyasa"da az mı zaman kaybederiz. Dikkat ediniz, berberde, sinemada, dişçide herhangi bir beklerce yerinde sıralarını bekleyenlerin bir kitap veya gazete açıp okuduklarını pek seyrek olarak görürsünüz. Boş durmaktan, boş beklemekten katiyen sıkılmayız. Halbuki eğlenmek, zamanı boşaltmak değil, aksine, onu değerlendirmek, fakat her zaman yaptığımız işlerden başka işler yaparak dinlenmek, iyi vakit geçirmek demektir.

Eğitim bakımından eğlence saati, çocuklarımız için belki ders saati kanar önemlidir. Çocuk oynarkeu, eğlenirken, grup içinde yaşamasını, isteklerini frenlemesini, isteklerini kabul ettirmesini ve bunun yollarını öğrenir. Çocuk oynarken hem kafasını, hem vücudunu kullanır ve iyi bir yola yöneltildiği zaman da, kafası ve vücudu bundan gerçekten faydalanır.

Yıllardan beri her yerde bunları okur ve tekrar eder dururuz. Her yaz başında, "aman çocuklarmnz için klüpler açalım, çocuklarımız için birşeyler yapalım" şarkısını tuttururuz, sonra engeller gözümüzde büyür de büyür, yaz averelinin içine gömülür, uyuşur kalırız. Gerçi çocuklar için bişeyler yapmak, "çocuk ve gençlik klüpleri" uçmak fikri bugün Ankarada ciddi taraftarlar bulmuş ve bazı teşebbüslere de geçilmiştir ama, hu teşebbüsler gelişedursun, ben bugün burada konuyu kendi imkânları dahilinde halletmenin yoluna bulan bir anneden, onun düşüncelerinden bahsetmek istiyorum.

Yetişkin bir genekızı olan bu anne, evini, kanun arkadaşlarına açmış ve küçük yaştan beri onları, haftanın belirli günlerinde dikiş dikmeye, "kitap"la meşgul olmaya doğru yöneltmiştir. Çocuklar, sonunda kendilerine âdeta bir "dikiş" ve "seçme kitaplar" kulübü kurmuşlardır. Her hafta bir arkadaşın evinde toplanır, onun dikişini dikerler ve gene her hafta okudukları seçime eserleri anlatır, birbirlerine tavsiye ederler. Beraber piknikler tertipler, sergileri gezer, evde partiler de yaparlar. Çocuklar bugün adamakıllı dikiş öğrenmiş durumdadırlar ve bundan zevk duymakta, göle oynıya iş çıkaraktadırlar. Bu anne dikiş bildiği için çocukları bu yola yöneltilmiştir. Başka bir anne veya baba aynı şekilde evini çocuklara açıp onlara resim, marangozluk, seramik işi, elektrik işleri vesaire öğretebilir. Çocuklar aynı şekilde spor da yapabilirler. İşte böyle çocuk ve gençlik klüplerinin tohumu da kendiliğinden atılmış olur. Asıl mesele, çocuklara eğlenmenin ve iyi zaman geçirmenin anlamını öğretmek ve onlara boş zaman, eğlenceli bir şekilde değerlendirme alışkanlığını aşılamaktır. Bunu hepimiz çevremizde hemen bugün yapabiliriz.

İle zenginlik kazanmakta, kalçaları şişirmemektedir.

Yaz gardrobu

Tutunan modanın hatlarını böylece tespit ettikten sonra, az ve temiz birkaç parça ile bütün yazı rahatça geçirme meselesini halletmek lazımdır. Dolapta az yer tutan fakat her zaman, her fırsatta imdada koşan birkaç parça kıyafet edinmek bugünün başlıca, giyim prensibi olmuştur. İyi bir gardrop hem pratik, hem ekonomik, hem günün modasına uygun ve hem de giyene yakışacak şekilde düşünülmüş olmalıdır. Gardrobun sahibi bu prensiplere uyabilmek için, yaşadığı hayatı ve bu hayata lüzumlu kıyafetleri, yaşını, vücut yapısını, yaşadığı yerin iklimini ve bütçesini daima göz önünde tutmalıdır. Aşağıda sayılan temel kıyafetler işte bu özelliklere göre ufak tefek değişikliklere uğrayacak, fakat esas itibariyle aynı olacaktır.

Yaz için temel kıyafetler şunlardır:

1 — Üç parçalı bir takım: Takım, eteğin ucuna doğru genişleyen veya mendil tâbir edilen salma bir verev parça ile, pil kaşelerle zenginleşen dar bir etekten, etek üzerine düşürülerek giyilen, tamamiyle kolsuz bir müstakil beden parçasıyla, bir ceketten meydana gelmiştir. Takım, ceketi ve uygun aksesuarla resmi ciddi bir kıyafet olur. Ceketsiz ve küçük bir ziynet eşyası ile abiye bir elbisedir. Küçük bir eşarp, bir takma yaka ile de bir sokak elbisesinin yerini tutar. Eteği, ayrıca başka abiye bluzlarla giymek te mümkündür. Takım, giyinecek olanın ihtiyacına göre sade bir keten veya bu tip bir kumaştan, ipekle karışık ketenlerden, ağır yas kumaşlarından veya emprimden yapılabilir.

2 — Süslü bir küçük elbise: Yaz için, fazla abiye olmıyan, fakat kadınlık havası taşıyan bir küçük elbise her kadın için şarttır. Bunu ipekli veya pamuklu emprimelerden, puanlı şûralardan, muslin ve şifon gibi içini gösteren kumaşlardan yapmak mümkündür. Meselâ, genç bir kız bunu çuval biçimi bir puanlı süradan yanabilir ve beline, sıkmadan bir kuşak bağlıyabilir. Genç bir kadın, aynı elbiseyi pliseli muslinden, emprime sifonlardan düşünebilir. Eteğe doğru bollasan biçimlerde emprimeler ise herkes tarafından hemen her fırsatta giyilebilir. Bu süslü elbiseyi düz beyazdan yapmak ta mümkündür ama, düz beyaz giyecek olan kadın çok itinalı olmalıdır.

3 — Beyaz bir etek ve değişik tipte ihtiyaca göre bluzlar: Beyaz etek, yıkanabilir kumaştan, çabuk ütülenir bir biçim olarak seçilirse pratiktir. Her cins bluzla giyilebilir ve günün modasına göre de her yare gider.

4 — Basma veya bu tip kumaştan iki hakiki küçük elbise : Bunların biçimleri, desenleri ve renkleri giyilecek yere göre değişir. Yazı köyde geçirecek o'an kadın başka, şehirde her sabah büroya gidecek olan kadın başka biçim ve kumaş seçmek zorundadır.

5 — Beyaz bir ceket, beyaz ayakkabı ve çanta yaz aksesuarı için en pratik olanıdır. Bej, yazın beyazın yerini tutamaz.

# T İ Y A T R O

## Ankara

### Kenterler Ankarada

Ankara seyircisinin daha birkaç yıl öncesine kadar, kendi sahnelerinde, sık sık güzel oyunlarını zevkle seyretmekten, yeni yeni yaratışlarını alkışlamaktan zevk duydukları iki sanatçı vardı: Yıldız ve Müşfik Kenter. Yedi yıllık bir ara ile Konservatuvardan çıkmış oldukları halde iki kardeşin, biraz da aileden aldıkları sanat gücü kısa zamanda parlamalarını, Devlet sahnelerinin en başarılı oyuncuları arasında tanınmalarını sağlamıştı.

Meslek hayatına aynı sahnede, Devlet Tiyatrosunda, başlamış olan Kenterler, kısa bir süre, ayrı ayrı oyunlarda, ayrı rollerde dikkati çektiler. Ama "yıldız"larının devamlı olarak parlamıya başlaması, denebilir ki, aynı oyunda, yanyana, karşı karşıya oynamalarını bekliyordu. "Finten"le başlayan bu parlayış, "Yağmurcu" ve "Çöl Faresi"yle devam etti, nihayet "Öfke"de en yüksek derecesini buldu. Garip bir tesadüfle Kenter kardeşler kendilerini en yüksek başarıya ulaştıran bu "Öfke"yle Devlet Tiyatrosundan ayrıldılar.

Yalnız Devlet Tiyatrosundan değil, Ankaradan da ayrılmışlardı... 1959 . 60 mevsiminin başında, İstanbulda yepyeni bir denemeye atıldılar. Muhsin Ertuğrulun Karaca Tiyatroda, seçkin bir kadro ile kurduğu özel topluluğa katıldılar. "Salıncakta İki Kişi"de, gerçek tiyatroya susamış çok geniş bir seyirci topluluğunu, bütün İstanbulu, kendilerine çekmekte gecikmediler. Türk Tiyatrosu îçin yeni bir çığır açabilecek bu denemenin ömrü, ne yazık ki, bir mevsim sürebildi... Sonra, aynı denemeyi küçük "Site" tiyatrosunda tek başlarına, devam ettirmesini bildiler. Bu mevsim başında, Karaca Tiyatroda, "Kent Oyuncuları" topluluğu adı altında yürüttükleri faaliyet ise, o denemeyi başarıyla geliştirmiş, İlk verimli sonuçlara ulaştırmış oldu. Şimdi Kenterler, üç yıl önce başlayan ve daha ikinci mevsiminde iki, üç kola ayrılan, Türk dram sanatına özel ve bağımsız teşebbüs yoluyla yeni bir anlayış, yeni bir yön, yeni ifade imkânları kazandırmayı güden bir akımın öncüleri olmuşlardır.

İşte Ankara seyircisi Kentetleri kendisinden uzaklaşalıberi değil bir mevsimini, bir ayını, bir haftasını. hatta bir günü boş geçirmemiş, İstanbulun yıllar yılı ihmal edilmiş, eski kalıplar içinde donup kalmış sahne hayatına uyarıcı bir yemlik, sarsıcı bir hareket getirmiş ve büyük işler başarmış olarak, gene karşısında buluyor. Üç mevsimlik bir ayrılıktan sonra Kenterlerin sanat damgalarını taşıyan kendi topluluklarıyla, repertuvarlarının en güzel oyunlarıyla Küçük Tiyatroda vermeğe başladıkları temsiller Haziran sıcaklarında gördüğü geniş ilgi Ankara seyircisinin bu karşılaşmadan ne kadar memnun olduğunu göstermektedir.

### Dört yönlü oyun

Kent Oyuncuları topluluğunun Ankaradaki ilk oyunu "Raşomon" oldu. Öbür oyunlar birer hafta ara ile onu takibedecek ve misafir sanatçılar Haziran sonuna kadar sırasiyle, Necati Cumalının "Nalınlar"ını, Marcel Achard'ın "Aptal Kız"ını ve "Büyük Sebastiyanlar"ı Ankaralılara tanıtacaklardır.

"Raşomon" bir Japon hikâyesinden Fay ve Michael Kanin'in tiyatroca aktardıkları bir oyundur. Vaka eski Japon başkenti Kyoto'nun kapısında - Raşomon Kapısında - geçmekte ve haydut Tajomoru'nun kanlı bir aşk macerasını işlemektedir. Egzotik bir hava içinde canlandırılan bu maceranın bütün özelliği, bir değil, dört defa, dört ayrı yönden canlandırılması ve oynanmasıdır. Böylece zengin, soylu kocanın ölümüyle, haydut Tajomaru'nun adaletin eline geçmesiyle sonuçlanmış olan hikâye, bir defa Tajomaru'nun, ikinci defa kadının, üçüncü defa ölen kocanın -gerçeği aydınlatmak için çağrılan - ruhunun anlattığı şekilde, dördüncü defa da Oduncunun gördüğü gibi seyredilmektedir. Bütün bu version'lardan hangisi doğrudur? Amerikalı yazarlar seyirciyi, Pirandelle gibi, bir izafilik problemi karşısında bırakıp, o şaşkınlıktan teatral bir tesir elde etmiye kalkmıyorlarsa da, daha ince bir yoldan, insanoğlunun "hakikat" diye bellediği şeylerin nasıl pamuk ipliğine bağlı şeyler olduğunu belirtmekten de geri kalmıyorlar.

"Raşomon" mevsim başında, İstanbulda oynandığı zaman, oyun üzerinde gene bu sayfalarda durulmuştu. (Bk. AKİS: Sayı 385) Onun için bu konuda daha fazla bir şey söylemeğe lüzum yoktur. Yalnız şu kadarına işaret edelim ki, Kent Oyuncuları, bilhassa renk ve ışık bakımından, apayrı bir itina isteyen "Raşomon"u, Küçük Tiyatronun pek geniş olmıyan imkânları içinde, İstanbuldakinden farksız bir düzen içinde Ankara seyircisine sunmuşlardır.

### Marie Bell temsilleri

Geçenki sayıda haber vermiş olduğumuz gibi, ünlü Fransız trajedi sanatçısı Marie Bell, on sanatçı ile sekiz teknisyen ve idareciden meydana gelen topluluğuyla bu hafta başlarında İstanbula gelmiş olacaktır.

Sofyada birkaç temsil verdikten sonra İstanbula geçecek olan Marie Bell topluluğu yurdumuzda bir hafta kalacak, dördü İstanbulda, ikisi Ankarada olmak üzere altı temsil verecektir.

Ankarada 16 Haziranda verilecek ilk temsilde "Phedre", 17 Haziran akşamı verilecek ikinci ve son temsilde de "Berenice" oynanacaktır. Bilindiği gibi, ünlü Fransız- şairi Jean



Kenterler "Raşomon"u Ankarada temsil ediyorlar
*Dört meçhullü denklem*



Marie Bell
*Racine'i yaşatacak*

Racine'in eseri olan bu iki manzum trajediye adlanın veren kadın kahramanlarda Marie Bell, şöhretini bütün Avrupa ve Amerikaya yayan olağanüstü yaratışlar yapmak fırsatım bulmuştur.

Bu iki trajediden "Phedre"de Thesee'yi, "Berenice"de de Titus'u, Marie Bell'in partöneri olarak, tanınmış Fransız komedyeni Jacques Dacqmine oynıyacaktır.

Yerli ve yabancı tiyatroseverlerin şimdiden ilgi ile karşıladıkları Marie Bell temsillerinin, Haziran ayının en önemli sanat hareketi olarak büyük bir rağbet göreceği tahmin edilmektedir.

## Kore Folklor Ekibi

Kore Büyükelçisi Yang Hi Choi, Ankara Veremle Savaş Derneğinin, aracılığıyla, bitirdiğimiz hafta çarşamba akşamı, Operada, Türk seyircisine Kore Milli Folklor Ekipinin güzel bir gösterisini sundu.

Kore halk müziği ile halk türkülerini ve danslarını îçine alan program bir hayli zengindi ve folklor araştırmalarıyla lgilenenlere Uzak Doğu folklorunun bir dalı üzerinde fikir edinmek imkânlarını sağlıyacak nitelikteydi. Misafir ekibin gösterileri arasında, bilhassa "Simetrik güzellik, Egzotik calibe ve Ruh güzelliği"ni sembolleştiren danslar umumi bir ilgi gördü.

Operadaki galâ temsilinde hazır bulunan Cumhurbaşkanı Gürsel, temsilden sonra misafir sanatçıları locasında kabuletti, milli geleneklerini ve sanatlarım canlı tutmakta gösterdikleri başarıdan dolayı hepsini ayrı ayrı tebrik etti. Başkan Gürselin bu nazik ilgisinden pek duygulanan Koreli sanatçılar, kendisine, bir hatıra olmak üzere, bir darbuka hediye ettiler.

Onaltı sanatçıdan ibaret olan Kore Folklor Ekibi, Ankaradan önce İtalyada Cenova ve Roma şehirlerinde, Yunanistandâ da Atinada başarılı temsiller vermiştir.

## 1961 - 62 bilançosu

İstanbula yaptığı Bahar Turnesiyle 1961 • 62 mevsimini kapamış olan Devlet Tiyatrosunun, geçen mevsim bilançosu şu rakamları göstermektedir:

Devlet Tiyatrosu sahnelerinde, çeşitli kollarda verilmiş olan 37 esere ait temsilleri 450 bin seyirci görmüş, umum gişe geliri de 2 milyon 500 bin lirayı bulmuştur.

Devlet Tiyatrosu sahnelerinde oynanan 37 eserden 8'i -biri telif olmak üzere- Opera, 3'ü Operet, 4'ü Bale, 22'si de tiyatro piyesidir. Bu piyeslerden 12 sinin telif, 10'unun tercüme oluşu bu mevsim telif oyunların tercümelere nisbetle sahnelerimizde daha geniş bir yer almıya başladıklarını göstermektedir.

Devlet sahnelerinde yeni tiyatro eserlerinden en çok ilgi gören ve oynananlar şunlar olmuştur: Shakespeare'in "Hamlet'i, Frederico Garcia Lorca'nın "Bernarda Albanın Evi", Alejandro Casona'nın "Ağaçlar Ayakta ölür"ü, Refik Erduranın "Cengiz Hanın Bisikleti", Orhan Asenanın "Kocaoğlan"ı, Turgut Özakmanın "Ocak"ı ve Cahit Atayın "Pusuda"sı.

Öte yandan haber aldığımıza göre Devlet Tiyatrosu İzmir Fuarı Açıkhava Tiyatrosundaki temsillerine, bu yaz, Cevat Fehmi Başkutun "Göç" Orhan Asenanın "Kocaoğlan" ve Güngör Dilmenin "Midasın Kulakları" adlı telif oyunlarını götürmeği düşünmektedir.

Devlet Tiyatrosu, bu yaz, Erdek Festivaline de katılacak, repertuvarındaki az kişili oyunlardan birini, tercihan yerli bir oyunu, oynıyacaktır.

# SİNEMA

## Filmcilik

### 1961 - 62 toplamı

Geçen yıllara bakarak, 1961 - 62 sinema mevsiminin Türk filmciliği yönünden başarılı geçmiş olduğu söylenemez. Son beş yıldır süregelen keşmekeş, bu yıl da durulmamış ve Türk sinemacıları ne yapacaklarını bilmezliğin en uç noktasına varmışlardır. Geçen sinema mevsimi için tek sesli bir moda yaratılmamıştır. Buna karşılık, çeşitli esprilerde ve çeşitli yılların modasını kapsayan karma bir tür öne sürülmüş, ancak mevsim ortalarında Birsel filmin rejisör Nejat Saydama çevirttiği Clair - Lubitch ve Capra özentisi bir "salon komedisi" olan "Küçük Hanımefendi", gelecek yılın yolunu açmış ve 1962 . 1963 sinema mevsimi, için Türk sinemasının aradığı modayı bütün hızıyla getirmiştir. Bu yıl, sayısı aşağı yukarı 170 - 200 olarak çevrilmesi düşünülen filmlerin büyük çoğunluğu, "Küçük Hanımefendi" ve "Küçük Hanımın Şoförü"nün dümen suyunu tutacaktır. Bunun yanı sıra yapılacak birkaç denemenin ise, furya . modadan kolaylıkla sıyrılacağı beklenemez. Kurtuluş Savaşını konu edinenler, vurdulu kırdın, eli tabancalı kahramanların gülünç serüvenlerinin hikâyeleri avantürler ve gerçekçiliğe giden en kısa yol, köy filmleri, belirsiz bir süre için bırakılmıştır.

Ekonomik ölçülere sığmayan bir davranışın ürünü olan hesapsızlık, Türk sinemasında bu yılın yeni mevsimine görülmemiş bir grafik çizecektir. Bugüne kadar listelerini birerli ikişerli açıklayan büyük firmaların dışında kalanlar da 5 ya da 6 film çevirmeyi planlamaktadırlar. Ortaya çıkan sayı, şaşırtıcıdır. Üstelik, çevrilmesi düşünülen 170 - 200 filmin pazarı, yalnız ve yalnız kendi iç pazarımızdır. Oysa elde varolan sinema sayısı,.koltuk ve gösteri haftaları sayısı da hem belirli, hem de sınıradır. Ortalama bir oranla Türkiyede 800 kadar sinema vardır ve bu sinemalar yine ortalama bir oranla yılın yalnız 32 haftasında birinci vizyon film gösterirler. Geçen yıl çevrilen 150 Türk filminden hâlâ gösterisi yapılmamış film sayısı, gösterisi yapılanlardan pek de aşağı kalmıyor. Bu devir - teslim, her yıl sürdürülmekte ve iç pazar farkına varılmaksızın kendiliğinden daraltılmaktadır. Durum, her bakımdan sinemamız için endişe vericidir. Fakat işleri organize edecek ve düzenleyecek herhangi bir yetkili kurum olmadığından, gidiş, daha da hızlandıramaktadır. Bu, gelecekteki büyük çöküntünün belirtileridir ve çöküş öylesine hazırlandırılmıştır ki, sonuçta Türk sinemasından elde hiç birşey kalmaması da çok mümkündür.

#### Bu yılın ürünleri

Türk sinemasında adı "iyi"ye çıkmış sinemacıların sayısı, ancak bir elin parmaklarının sayısı kadardır. Bunlar sırasıyla Osman F. Seden, Atıf Yılmaz, Memdüh Ün, Metin Erksan ve Lütfi Ö. Akaddır. 1961 -62 sinema mevsiminde bu rejisörler de furyacı ve barem dahili olanların arasında birerli ikişerli filmle seyirci karşısına çıkmışlardır. Bunların dışında kalanların ise -yani baremli rejisörler- ne sinema yapısı ve ne de ele aldıkları hikâye yönünden herhangi bir., iddiaları yoktur. Bu yıl bir başka beklenilen değişim olmuş, orta kuşak sinemacılarına genç kuşak temsilcileri de katılmışlardır. Yenilerden Halit Refiğ, Ertem Göreç, Suphi Kaner, Türker İnanoğlu ve İhsan Sedat, genç kuşağın temsilcileridirler ama, Refiğ filmi "Sevıştiğimiz Günler", Göreçin ikinci filmi "Rıfat Diye Biri" ve Kanerin "7 Günlük Aşk"ı çizgi dışı filmler niteliğini taşımamaktadır. Yapılacak bir kıyaslamada önceki filmlerinden Refiğin "Yasak Aşk"ta, Göreçin de "Otobüs Yolcuları'nda daha başarılı oldukları ortaya çıkmaktadır. Kanerinki orta nitelikte bir deneme, İnanoğlunun ve Erakalınınkiler ise eski kuşağın "temsili sinema"sının kötü örnekleridir. Öbür temsilci İhsan Sedatın "Sepetçioğlu" adını taşıyan filmine gelince, türlü sebeplerle gelecek mevsime kalmıştır.

Yeniler, sinemanın bütün su başlarını ellerinde tutan orta kuşak temsilcilerine karşı prodüktöre -şimdilik- pek güven vermemektedirler. Orta kuşak rejisörleri, yenilerden sayıca çok film çevirmiş olmalan ve bunların içinden bir tekinin bile "iş yaptı" oluşu, öbür kusurlarım yoketmekte ve prodüktörün de güvenini arttırmaktadır. Yeniler için durum, bu merkezde değildir. Yalnız, içlerinden orta ve eski kuşakça açılmış kötü yolu izleyenler başarı kazanmaktadır. Çekişme, bu yüzden orta kuşak tarafına bu yıl da ağır basmakta ve Yemler, bir ya da iki filmle yetinmektedirler. Bu "yetinme filmler"i de kendilerinin gücünü ortaya koymaktan -haliyle- uzak filmlerdir.



**A. Işık, "Rıfat Diye Biri"nde**
*Lüzumsuz deneme*

#### Orta kuşak

Orta kuşak rejisörleri arasında teknik ustalık, bu yıl da yine, Osman F, Bedendedir. Seden. "Aşktan da Üstün", "İki Aşk Arasında", "Mahalleye Gelen Gelin" ve "Ayşecik Yavru Melek" adını taşıyan dört ayrı değişik konuda filmle seyirci karşısına çıkmıştır. Fakat konu değişikliklerinin üstünde Sedende yeni hiç bir şey yoktur. "Aşktan da Üstün", bu önceki yıldan kalma bir modanın, Kurtuluş Savaşı filmleri modasının bir ürünüdür ve Hitchcock'vari bir "suspence" üzerine kurulu bir casusluk Olayını "hikâye etmekte"dir. Gerçekte, bir ulusun Kurtuluş Savaşıyla uzak yakın bir ilgisi yoktur. Filmin tek önemli yanı, Sadenin bilinen usta sinemacılığının hiç bir şey kaybedilmeden yine sürdürüldüğüdür. Sedenin yıllanmış, yorgun desteği Kriton İliadis de, "Aşktan da üstün" de konunun gidisinde büyük yardımcıdır. Aynı eşdeğer çalışmaya "Ayşecik Yavru Melek"de de raslanmaktadır. Fakat sinemasının gerektirdiği resim düzenine göre, Kriton İliadis acısı artık eskimiş ve yıpranmış bir düzendir. Bu eskimiş ve yıpranmış düzen de, Sedenin yapmak istediği sinemaya ters orantılı düşmekte ve rejisörü sürekli olarak engellemektedir. Aynı rejisör ve fotoğraf direktörünün değişik bir çalışmayı denedikler! "Mahalleye Gelen Gelin", ikisi bakımından -çizgi dışına hemen saptıkları için- istenilen sonucu vermemiştir. Seden, gerçekle fantezi arasında bocalamış, İliadis, konuyu ve konu gerekliliğini yanlış yorumlamıştır.



M. Kavur ve G. Arsoy "Seni Kaybedersem" de

*İyi rejisörün olumsuz filmi*

**Atıf** Yılmaz - Türk sinemasında en dengesiz grafiğe sahip rejisör-birinci filmi "Kızıl Vazo"da star sistemi oyuncularıyla çalışmıştır. "Kızıl Vazo"nun herşeyi kötüdür: konu, oyun, resim, senaryo... Yılmasın bu kadar kötüler arasında iyi birşeyler yapıp kotarmasına imkân yoktur. O yüzden isi oluruna bırakmıştır ve ortaya şişirme bir film çıkmıştır. Bir polisiye komedi olan "Allah Cezanı Versin Osman Bey" daha dikkatli, daha düzenli, fakat olumsuz bir filmdir.

Üçüncü film "Tatlı Belâ", "Kızıl Vazo"ya bakarak daha da kötüdür. Hikâye, gülünç çizgisini aşmaktadır. Yılmaz bu filminde neyi, nasıl ve niçin anlatmaktadır, bir türlü anlaşılmaz. Bir takım oyuncular gelirler, kamera karşısında dururlar, resim çektirirler ve giderler.

Bununla birlikte Yılmaz, iyi niyetini -yarım da olsa- "Seni Kaybedersem"e saklamıştır. Gerçi bu film de bir özentidir, sözde gençlik problemini ele almakta ve onu anlatma çabasını göstermektedir ama, tutum ve yorum yanlıştır. Öyle ki bir yerden sonra hikâye mutlaka ve mutlaka' yerli filmlige kaydırılmakta ve Yılmazın kendini ve iyi niyetini kurtarması son derece güçleşmektedir. Ama bu yıl, Yılmazın "Sem Kaybedersem'in de ilgi çekici bir başka yan vardır, o da, başarılı bir reji çalışmasıdır ki, Yılmazın filmografisinde "Seni Kaybedersem" en başarılı filmi olarak yer almaktadır, öte yandan fotoğraf direktörü Çetin Gürtop, ilk defa filmin havasına uygun bir resim bütünlüğü sağlamanın ateşinden gelmiştir.

Ün ve Erksan

"Üç Arkadaş"ın iyi rejisörü Memduh Ün de, mevsim başında gösterilen "Boş Yuva" ile umut kırıcı bir çıkış yapmış, sonradan Orhan Kemalin bir romanından aktardığı "Avare Mustafa"sı ile bunu doğrulamaya çalışmıştır. "Avare Mustafa", Ünün "Üç Arkadaş"tan bağlandığı küçük insanların serüvenlerini sıcak ve duyarlı bir sinema diliyle anlatmaktadır. Filmin birinci yarısına kadar Ün, "Üç Arkadaş"ın da üstünde bir ustalıkla hikâyesini götürmektedir. Fakat ikinci yarısı, birinci yarısı ile kıyaslanmayacak kadar bir düzensizlik içindedir. "Üç Arkadaşla "Avare Mustafa" arasındaki büyük fark, ikincisinin birincisinden çok daha gerçekçi oluşudur. "Avare Mustafa" - birinci yarısına kadar - fanteziden uzak, gerçekçi olmaya yönelmiş bir filmdir. İkinci ya--sıdır ki, filmin bütünlenmesini engeller.

"Yılanların öcü" ile bütün ilgiyi üzerine çeken Metin Erksan, bu yılın en iyi niyetli rejisörü sıfatını taşımaktadır. Baykurtun, sinema olmasına imkân olmayan romanını filme çekmeye girişmek, bile, yüreklilik isteyen bir iştir ve Erksan, bu işi kendi sinema imkânlarımız içinde başarmış sayılır. "Yılanların Öcü"nden önceki İki filmi - "Mahalle Arkadaşları" ile "Oy Farfara Farfara" -söz konusu edilmeyen "iş" filmleridirler.

Orta kuşak' rejisörleri arasında tek düşüş, "Sessiz Harp"ıyla Lütfi Ö. Akaddadır. Akad, bu tür serüven filmlerinin isterlerinin dışına çıkmış ve yetersiz bir film ortaya koymuştur.

Toplam sonucu şöyle denilebilir: Geçen yılın en iyi teknikeri yine Osman F. Seden, en başarılı rejisörü "Sem Kaybedersem"deki çalışmasıyla Atıf Yılmaz, en iyi film Metin Erksanın "Yılanların öcü", en başanlı fotoğraf direktörü "Sem Kaybedersem" ile Çetin Gürtoptur.


TASARRUFLARINI
ZIRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA
para ikramiyeleri
SU GİBİ
AKAR
ZİRAAT BANKASI
UĞUR K.